

Mastergradsoppgave
JUS399

**SAMARBEIDSAVTALENS ANSVARSBEGRENSNINGSKLAUSUL
FOR OPERATØRER PÅ NORSK SOKKEL – EN FREMSTILLING**

Kandidatnr: 166158

Veileder: Advokat Johs. Faugstad

Antall ord: 14935

10.12.2010

INNHOLDSFORTEGNELSE

DEL I: INNLEDENDE DEL

1	INNLEDNING	4
1.1	Bakgrunnsteppe	4
1.1.1	Faktisk hendelse på Macondo-feltet	4
1.1.2	Den interne ansvarsdelingen for tap som følge av petroleumsvirksomhet	4
1.1.3	Rettslige følger av Macondo-saken som bakgrunn for avhandlingen	5
1.2	Reguleringen av operatørens ansvar i Norge	5
1.2.1	Regulert i Samarbeidsavtalen	5
1.2.2	Konkret om ansvarsbegrensningsklausulen	6
1.3	Nærmere om emnet for avhandlingen	7
1.3.1	Bestemmelsens korte og til dels uklare utforming	7
1.3.2	Bestemmelsens konsesjonsrettslige tilknytning	7
1.3.3	Mangelen på forarbeider	7
1.3.4	Mangelen på praksis om bestemmelsen	8
1.3.5	Fastlåst innhold	8
1.3.6	Samarbeidsavtalens internasjonale tilknytning	8
1.3.7	Den spesielle rettskildesituasjonens betydning	8
1.4	Presisering og avgrensning av emnet	9
1.5	Videre fremstilling	10
2	PETROLEUMSVIRKSOMHETEN I NORGE	10
2.1	Konsesjonssystemet	10
2.2	Aktørbildet på norsk kontinentalsokkel	11
2.2.1	Det tradisjonelle aktørbildet	11
2.2.2	Aktørbildet i endring	11
2.3	Petroleumsvirksomheten i en ny fase	12
3	SAMARBEIDSAVTALENS INNHOLD OG OPPHAV	12
3.1	Joint Operating Agreements som konsept	12
3.2	Samarbeidsavtalens utvikling i Norge	13
3.3	Samarbeidsavtalen i dag	14

DEL II: EN FREMSTILLING AV SAMARBEIDSAVTALEN ART. 3.5

4	NÆRMERE OM ANSVARSBEGRENSNINGSKLAUSULEN	14
4.1	Ansvarsbegrensningsklausulens utvikling	14
4.2	Begrunnelsen for begrensningen av operatørens ansvar	15
4.2.1	Prosess- og kostnadsbesparende. Forutberegnelighet	15
4.2.2	”No gain no loss”-prinsippet	15
4.3	Samarbeidsavtalens ansvarsbegrensningsklausul i et internasjonalt perspektiv	16
4.3.1	Forholdet til AIPN- og Oil&Gas UK-modellen	17
4.3.2	Forholdet til den danske JOA-modellen	17

5	UTGANGSPUNKT FOR TOLKINGEN AV ART. 3.5	18
	5.1 Hvilke tolkingsprinsipper gjelder?	18
	5.1.1 Betydningen av Samarbeidsavtalens rettslige karakter	19
	5.1.2 Betydningen av at Samarbeidsavtalen er en standardavtale	20
	5.2 Hvilke tolkingsmomenter er aktuelle?	20
	5.2.1 Momenter fra norsk rett	20
	5.2.2 Internasjonale momenter	21
	5.3 Sensur av art. 3.5	22
	5.3.1 Adgangen til å sensurere bestemmelser i Samarbeidsavtalen	22
	5.3.2 Generelt om sensur av ansvarsbegrensninger i norsk rett	22
6	KONKRET FREMSTILLING OG VURDERING AV DE ULIKE BESTEMMELSER I ART. 3.5	23
	6.1 Om art. 3.5(1)	23
	6.1.1 Innledende avklaringer	24
	6.1.2 Hvilke fysiske personer omfattes av ”ledelse eller overordnet personell”?	25
	6.1.3 Kravet om forsett eller grov uaktsomhet	29
	6.1.4 Graden av ansvarsfraskrivelse og muligheten for sensur etter avtl. §36	32
	6.1.5 Bemerkning om betydningen av manglende forsikringer	33
	6.2 Om art. 3.5(2)	34
	6.2.1 Hvilke tap omfattes?	34
	6.2.2 Graden av ansvarsfraskrivelse og muligheten for sensur etter avtl. §36	36
	6.3 Om art. 3.5(3)	39
	<u>DEL III: AVSLUTNING</u>	39
7	OPPSUMMERING OG AVSLUTNING	39
8	FAKTISK HENDELSE I NORGE TIL ETTERTANKE	40
	VEDLEGG: Utvalgte bestemmelser fra tre JOA-modeller	
	Den danske JOA-modellen 2009	41
	Oil&Gas UK-modellen 2009	42
	AIPN-modellen 2002	43
	LITTERATURLISTE	47

DEL I: INNLEDENDE DEL

1. INNLEDNING

1.1 Bakgrunnsteppe

1.1.1 Faktisk hendelse på Macondo-feltet

USA 20. april 2010: En eksplosjon inntraff på boreriggen Deepwater Horizon, på oljefeltet Macondo, i Mexicogulfen utenfor kysten av USA. Eksplosjonen utløste en kraftig brann, og medførte at riggen sank. Elleve personer omkom og 17 kom til skade i ulykken. I tillegg medførte eksplosjonen at oljebrønnen var ute av kontroll i nesten tre måneder, og at 5 millioner fat olje strømmet ut i havet før man fikk stoppet utslippet. Dette er kalt den største miljøkatastrofen i amerikansk historie.

Selskapet BP PLC var operatør¹ av riggen, og ble holdt ansvarlig av amerikanske myndigheter for de enorme skadene og kostnadene som ulykken medførte.

1.1.2 Den interne ansvarsdelingen for tap som følge av petroleumsvirksomhet

Petroleumsaktiviteter er svært kostbare å drive med og til dels risikofylt, og få selskap har de nødvendige finansielle forutsetninger for å påta seg slikt alene. Det vanlige for petroleumsvirksomhet over hele verden er at flere selskap går sammen om uvinningen av petroleum. Selskapene deltar da med ulike andeler i utvinningstillatelsen².

Kun ett selskap – svært ofte en av rettighetshaverne – er vanligvis ansvarlig for selve det praktiske arbeidet på vegne av alle deltakerne. Dette selskapet kalles operatør. Typisk er da at en samarbeidsavtale inngås mellom rettighetshaverne – på engelsk kalt Joint Operating Agreement ("JOA") – hvor operatørens og de øvrige deltakernes rettigheter og plikter overfor hverandre blir spesifisert. Hovedformålet med en JOA er å etablere et kontraktuelt rammeverk for den felles petroleumsvirksomhet som foretas på vegne av et interessentskap.

Hvordan ansvaret skal fordeles dersom operatørens utøvelse av petroleumsvirksomhet påfører interessentskapet eller partene for øvrig tap, er her naturligvis svært viktig. Petroleumsvirksomhet medfører høy risiko, og faren er stor for at ulykker og hendelser som medfører tap vil oppstå som en konsekvens av virksomheten.

Operatøren er det utøvende organ på vegne av interessentskapet som helhet; det er han som driver den praktiske virksomheten. Etter vanlige erstatningsrettslige regler ville de tap hans handlinger og beslutninger som operatør påfører de andre rettighetshaverne, måtte dekkes av operatøren alene. Imidlertid er utgangspunktet verden over at rettighetshaverne deler alle utgifter og inntekter ved petroleumsvirksomheten mellom seg etter sine deltakerandeler i lisensen, og at operatøren bare i enkelte tilfeller kan holdes eneansvarlig for tap.

---

¹ Se punkt 1.1.2

² I det videre også kalt "lisens"

Dette reguleres gjennom egne klausuler i JOA-ene som begrenser operatørens ansvar for tap. Vanlig bransjepraksis er å ilegge operatøren alene alt ansvar kun dersom tapet skyldes hans forsett eller grove uaktsomhet³. Ut over dette er det som regel en total ansvarsfraskrivelse for følgetap og miljøskader: for slike tap skal operatøren aldri bli ansvarlig ut over et beløp tilsvarende hans forholdsmessige andel i lisensen.

1.1.3 Rettslige følger av Macondo-saken som bakgrunn for avhandlingen

Som en følge av Macondo-ulykken har det nå oppstått konflikt mellom BP og en av de andre rettighetshaverne, Anadarko,⁴ vedrørende hvordan tapene i forbindelse med ulykken skal fordeles. Anadarko hevder at ulykken skyldtes så graverende forhold hos BP – ”gross negligence or wilful misconduct” – at BP, etter ansvarsbegrensningsklausulen i gjeldende JOA, må bære alle tap alene⁵. Saken vil bli avgjort ved voldgift, og utfallet vil selvsagt ha store økonomiske konsekvenser for de involverte.

Flere internasjonale oljeselskap går nå, som en følge av Macondo-ulykken, gjennom sine kontrakter for å finne ut hva slags ansvar de risikerer under ulike JOA-er. Er bestemmelsene om operatørens ansvarsbegrensning tydelige og gode nok, hvordan skal de egentlig forstås, og når de sine tiltenkte mål?

Jeg vil i denne avhandlingen fremstille og drøfte ulike problemer rundt ansvarsbegrensningsklausulen i samarbeidsavtalen for operatører på norsk sokkel.

1.2 Reguleringen av operatørens ansvar i Norge

1.2.1 Regulert i Samarbeidsavtalen

Petroleumsaktivitetene i Norge er regulert av petroleumsloven (”petrl”)⁶. Operatøren er etter petrl. §1-6 k) ”den som på rettighetshavernes vegne forestår den daglige ledelse av petroleumsvirksomheten.”

Inngåelse av et standard avtaleverk utformet av Olje- og energidepartementet (”OED”) er et vilkår for å bli tildelt utvinningstillatelse i Norge, jf. petrl. §3-3(4), som hjemler at ”Kongen kan sette som vilkår for tildeling av utvinningstillatelse at rettighetshaverne inngår avtaler av bestemt innhold seg imellom”. Samarbeidsavtalen som regulerer forholdet mellom rettighetshaverne – herunder begrensningen av operatørens eneansvar – danner sammen med ”Regnskapsavtalen” og de ”Spesielle bestemmelser” denne ”Avtale for petroleumsvirksomhet”. Kongens ensidige rett etter petrl. §3-3(4) til å til å fastsette innholdet gjør det klart at samarbeidsavtalen er et konsesjonsvilkår, og ikke bare en avtale i privatrettslig forstand⁷.

Den første myndighetspålagte samarbeidsavtalen ble til i 1973⁸. Siste utgave av 2007

³ Claude Duval mfl., *International petroleum agreements*, New York 2009 (”Duval mfl.”) s. 293.

⁴ Macondo-lisensen eies som følger: BP 65%, Anadarko Petroleum Corp.25%, Mitsui & Co. Ltd 10%

⁵ Diverse nyhetsoppslag på www.guardian.co.uk

⁶ Lov om petroleumsvirksomhet av 29.11.1996 nr.72

⁷ Ulf Hammer mfl., *Petroleumsloven*, Oslo 2009 (”Hammer mfl.”) s. 135

⁸ Se punkt 3.2 om Samarbeidsavtalens utvikling.

vil være utgangspunktet for denne avhandlingen, og vil i det videre bli kalt "Samarbeidsavtalen"⁹. Samarbeidsavtaler fra andre land vil bli kalt "JOA-er" der slike omtales.

1.2.2 Konkret om ansvarsbegrensningsklausulen

Bestemmelsen om begrensning av operatørens ansvar i Samarbeidsavtalen står i art. 3.5:

"Påføres interessentskapet eller noen av Partene tap som følge av Operatørens utførelse av sitt verv som operatør, er Operatøren bare ansvarlig dersom tapet skyldes forsett eller grov uaktsomhet utvist av ledelsen eller overordnet personell hos Operatøren eller noen av Operatørens Tilknyttede selskaper.

Operatøren er i intet tilfelle ansvarlig for avbrudd og annet produksjonstap. Operatøren er heller ikke ansvarlig for tap Partene har lidt i forbindelse med skader påført tredjemann utenfor sikkerhetssonen, forårsaket av utslipp av Petroleum, utover det tap Operatøren påføres som Part.

Tilsvarende ansvarsbegrensning gjelder for Part som utfører arbeidet i Operatørens sted".

Norsk rett gjelder for avtalen, jf. art. 29.

Etter Samarbeidsavtalen er operatørens kompetanse nærmere regulert. Det er han som skal "utføre og forestå den daglige ledelse av interessentskapets virksomhet", jf. art. 3.1, og han opptrer utad på vegne av partene i interessentskapet, jf. art. 3.2.

Art. 3.5 vil dermed komme til anvendelse der interessentskapet eller partene for øvrig lider tap som en følge av operatørens utøvelse av operatørvervet. Slikt tap kan tenkes å oppstå direkte, ved at en tredjemann som er påført skade ved operatørens virksomhet krever erstatning av en av de øvrige rettighetshavere. Tapet kan også påføres gruppen indirekte, ved at den i henhold til Samarbeidsavtalens betalingssystem må dekke operatørens utgifter – for eksempel når operatøren på gruppens vegne har måttet dekke erstatningskrav fra tredjemenn.

Utgangspunktet etter Samarbeidsavtalen som etter andre JOA-er er at partene skal dele utgiftene som følger av interessentskapets virksomhet etter sine deltakerinteresser, jf. Samarbeidsavtalen kap. II og VI (særlig art. 3.1(3), 7.1 og 8.1) og Regnskapsavtalen (særlig art. 1.2.1 og art. 2). Operatørens belastningsrett på felleskontoen for alle utgifter som følger av interessentskapets virksomhet, fremgår forutsetningsvis av bestemmelsene her¹⁰. Art. 3.5 stiller altså opp når dette utgangspunktet skal fravikes, slik at operatøren alene skal holdes ansvarlig for de foreliggende tap.

⁹ Publisert på www.regjeringen.no/oed

¹⁰ Tine Harstad Eggen, "No gain no loss"-prinsippet i petroleumsvirksomhetens samarbeidsavtaler, MarLus nr. 359, Oslo 2007 ("Eggen") s. 106

1.3 Nærmere om emnet for avhandlingen

Målet med denne avhandlingen er å fastlegge innholdet i Samarbeidsavtalens art. 3.5, gjennom en nærmere tolking og drøfting av bestemmelsen. Hvilke utfordringer reiser dette? Hvor langt rekker bestemmelsen – kan den tas på ordet? Er den utformet tilstrekkelig entydig, eller er der forbedringspotensiale i så henseende?

Jeg mener at det er flere grunner til at spørsmålene er aktuelle, og ikke bare enkle å besvare, noe jeg vil belyse i den videre fremstillingen.

1.3.1 Bestemmelsens korte og til dels uklare utforming

Utgangspunktet for avhandlingens problemstilling er det faktum at bestemmelsen i art. 3.5 er temmelig kort, og ikke særlig utfyllende. Den er ikke entydig i sin utforming, og inneholder flere ikke-definerte begreper som det kan oppstå tvil om hvordan skal tolkes. Særlig er dette interessant når man sammenligner med ansvarsbegrensningsbestemmelser i standard JOA-er brukt i andre land, som på flere punkter er både mer detaljerte og innholdsrike¹¹.

1.3.2 Bestemmelsens konsesjonsrettslige tilknytning

Samarbeidsavtalen befinner seg i grenselandet mellom privat og offentlig rett, på grunn av sin tilknytning til det norske konsesjonssystemet.¹² Dette reiser spørsmål om hvilke rettskilder man egentlig kan legge vekt på ved tolkingen av avtalen¹³.

1.3.3 Mangelen på forarbeider

Samarbeidsavtalen bygger på tidligere tilsvarende standardavtaler, utformet av OED i forbindelse med hver nye konsesjonsrunde. Det kunne være naturlig å tenke seg at det finnes forarbeider, utkast, protokoller eller annet materiale fra forberedelsen av nåværende eller tidligere samarbeidsavtaler som eventuelt kunne få betydning som tolkingsmomenter¹⁴. Imidlertid er dette ikke tilfellet: det finnes ingen alminnelig tilgjengelig forberedende dokumenter som kan kaste lys over forståelsen verken av art. 3.5 eller av avtaleverket for øvrig.¹⁵

Det var ikke noen offentlig debatt rundt den første standardiserte avtalen i 1973; avtalestandarden ble fastlagt etter en ganske omfattende ”høring” internt i staten og med de oljeselskaper som hadde søkt om konsesjon. Forberedelsen av avtalene ble sett som en fortrolig og intern sak mellom oljemyndighetene og de berørte oljeselskaper.¹⁶ Noen regulær offentlig høring var det aldri tale om ved utarbeidelsen av samarbeidsavtalene, verken i 1973 eller senere.

---

¹¹ Se punkt 4.3

¹² Knut Kaasen, *Om samarbeidet mellom rettighetshaverne etter en utvinningstillatelse*. Del 3, i ”*Norsk petroleumsutvinning i rettslig belysning*” av Mads Krohn m.fl, Oslo 1977 (”Kaasen 1977”) s.3-7. Også Eggen s.7

¹³ Se punkt 5.1.1

¹⁴ Om tolking av standardavtaler, se Geir Woxholth, *Avtalerett*, Oslo 2006 (”Woxholth”) s. 436-437

¹⁵ Sverre Ellenes, *Samarbeidsavtalens rekkevidde mellom deltagerne i rettighetshavergruppen*, Marius nr. 280, Oslo 2001 (”Ellenes”) s.9

¹⁶ Arvid Frihagen, *Statsdeltakelsesavtalene – utvikling og standardisering*, Bergen 1982 (”Frihagen 1982”) s.71

1.3.4 Mangelen på praksis om bestemmelsen

Det foreligger ingen offentlig tilgjengelige rettsavgjørelser eller annen praksis om forståelsen av Samarbeidsavtalens art. 3.5.

Twister om Samarbeidsavtalen har i det hele tatt svært sjelden kommet til domstolsbehandling¹⁷. Ofte behandles konflikter utenom rettsapparatet, og ellers løses tvister vanligvis ved voldgift jf. Samarbeidsavtalen art. 29.1. Det at voldgiftsavgjørelser kan hemmeligholdes etter voldgiftsloven § 5, kompliserer dermed bildet. Mange av forholdene rundt samarbeidet i utvinningstillatelsene er også generelt sett underlagt konfidensialitet i oljeselskapene.

Likevel tyder den informasjonen jeg har fått fra bransjen på at art. 3.5 ikke har kommet på spissen i lisensene. Dette underbygges av informasjon fra Oljeindustriens Landsforening ("OLF") og OED, som heller ikke har registrert konflikter om eller diskusjon rundt bestemmelsen.

1.3.5 Fastlåst innhold

Bestemmelsen om ansvarsbegrensning i Samarbeidsavtalen har vært svært lik helt siden de første standardavtalene ble til¹⁸. I forbindelse med stadig økt fokus på ansvarsbegrensningsbestemmelsene i JOA-er verden over, kan det dermed stilles spørsmål om ikke en diskusjon omkring Samarbeidsavtalens art. 3.5 nå er på sin plass. Dette er særlig aktuelt i og med at petroleumsvirksomheten på norsk sokkel er i endring, med nye utfordringer som kan medføre større muligheter for at art. 3.5 kommer på spissen – herunder et endret aktørbilde¹⁹.

1.3.6 Samarbeidsavtalens internasjonale tilknytning

Som vi skal se i punkt 3.2, bygger Samarbeidsavtalen på tidligere internasjonale JOA-er, og følger fortsatt det samme mønsteret som slike avtaler i andre land. Dessuten er petroleumsbransjen generelt sett svært internasjonal; mange av de samme problemstillingene gjør seg gjeldende i ulike lisenser, og mange av de samme aktørene er involvert i petroleumsvinning i ulike land.

1.3.7 Den spesielle rettskildesituasjonens betydning

Rettskildebildet for tolkingen av Samarbeidsavtalen art. 3.5 er etter dette spesielt, da mange av de tradisjonelle kildene for avtaletolking ikke foreligger.

I denne avhandlingen vil jeg prøve å fremstille rettstilstanden de lege lata, altså fremstille hva som er gjeldende begrensning av operatørens ansvar under Samarbeidsavtalen. Imidlertid er rettstilstanden til dels uklar og upresis på området, og betraktninger de lege ferenda vil dermed også bli gjort.

I mangelen på praksis omkring art.3.5, vil mer generell rettspraksis omkring ansvarsbegrensningsklausuler brukes i tolkingen.

---

¹⁷ Ellenes s.9

¹⁸ Se punkt 4.1

¹⁹ Se punkt 2.2

Juridisk teori vil, i mangelen av andre rettskildefaktorer, også få betydning. Teori som omhandler samarbeidsavtalene helt fra starten av vil være relevant²⁰, i og med at ansvarsbegrensningens innhold som nevnt har vært svært likt siden 1970-tallet (se punkt 4.1)

Imidlertid er det heller ikke så mye teori som direkte omhandler Samarbeidsavtalens ansvarsbegrensningsklausul. Også juridisk teori om ansvarsbegrensninger generelt sett vil dermed være relevant, særlig teori omkring bestemmelsene i standarden NF 05 (Norsk Fabrikasjonskontrakt)²¹ og andre avtaler i petroleumsbransjen.

Samarbeidsavtalens internasjonale tilknytning vil også kunne spille inn for tolkingen av art. 3.5 (se punkt 5.2.2).

Rettskildespørsmålene vil for øvrig bli tatt opp nærmere underveis i oppgaven.

1.4 Presisering og avgrensning av emnet

- Oppgaven gjelder fordelingen av ansvar mellom operatøren og rettighetshaverne i utvinningstillatelsen for tap som følge av petroleumsvirksomheten. Ansvar utad overfor skadelidte tredjeparter vil dermed ikke være tema, heller ikke hvordan oppgjøret mellom rettighetshaverne vil skje, for eksempel regler om regress²². At rettighetshaverne som utgangspunkt hefter proratarisk for forpliktelser som oppstår ved interessentskapets virksomhet, gjelder ”uten hensyn til ansvarsforholdet overfor tredjemenn”, jf. Samarbeidsavtalen art.7.1.
- Det er en drøftelse omkring ansvarsgrunlaget for å ilegge operatøren eneansvar for tap som skal foretas i denne avhandlingen. De andre vilkårene for å bli ilagt erstatningsansvar – at det foreligger en erstatningsrettslig skade/tap, og at det er faktisk og rettslig årsakssammenheng mellom den ansvarsbetingende handling/unnløstelse og skaden – vil jeg ikke gå inn på. Dette vil måtte følge av vanlige erstatningsrettslige regler.²³
- Oppgaven fokuserer på ansvar for tap i forbindelse med ulykker. Tap for rettighetshaverne som følge av petroleumsvirksomheten kan selvsagt også oppstå på andre måter, for eksempel ved at innleid utstyr ikke kan brukes som forutsatt.
- Avhandlingen baserer seg på det offentlig tilgjengelige materiale jeg har klart å få tak i, og jeg tar forbehold om at det kan finnes annen relevant informasjon, særlig fordi samarbeidet i utvinningstillatelsene som nevnt i stor grad er underlagt konfidensialitet.
- Forholdet til undersøkelsestillatelser etter petroleumsloven kap.2 behandles ikke.

---

²⁰ Ellenes s.13

²¹ Standarden brukes for fabrikasjon av store komponenter til petroleumsvirksomheten i Norge

²² I praksis vil skadelidte rette sitt krav mot operatøren for rettighetshavergruppen, som så fordeler ansvaret internt etter samarbeidsavtalens regler. Se Hammer mfl. s. 555

²³ Om erstatningsrett, se for eksempel Peter Lødrup, *Lærebok i erstatningsrett*, Oslo 2005 (”Lødrup”).

1.5 Videre fremstilling

For forståelsen av oppgavens problematikk og aktualitet, blir avhandlingens innledende del I mer generell. Her vil jeg først gi en kort oversikt over petroleumsvirksomhetens utvikling i Norge, og si noe om Samarbeidsavtalens innhold og opphav.

Videre i avhandlingens konkrete del II vil jeg vise hvorfor art. 3.5 er tatt inn i Samarbeidsavtalen, og forholdet til utenlandske JOA-er, før jeg gjør rede for de konkrete utgangspunkt for tolkingen av bestemmelsen. Etter dette vil jeg foreta en nærmere fremstilling og vurdering av de ulike bestemmelser i art. 3.5, basert på de foregående redegjørelser.

I del III vil jeg komme med en oppsummering og avslutning.

2 PETROLEUMSVIRKSOMHETEN I NORGE

2.1 Konesjonssystemet

Gjennom konsesjonssystemet kan private aktører tildeles tillatelser for å lete etter og utvinne petroleum på de ulike blokker (geografisk avgrenset område) som den norske kontinentalsokkelen er delt inn i, jf. petrl. §3-2. En utvinningstillatelse etter petrl. §3-3 gir enerett til undersøkelse, leteboring og utvinning av petroleumsforekomster på den blokken som omfattes av tillatelsen.

Utvinningstillatelser blir i hovedsak tildelt gjennom såkalte konsesjonsrunder²⁴. OED utlyser i hver runde de nye blokkene som er blitt åpnet for petroleumsvirksomhet, og som man da kan søke om utvinningstillatelse for. Første runde fant sted i 1965, og i juni 2010 kunngjorde departementet utlysning av 21. konsesjonsrunde.²⁵

På bakgrunn av innkomne søknader setter OED i samråd med blant annet Oljedirektoratet sammen en gruppe selskaper som av Kongen i statsråd tildeles en utvinningstillatelse etter petrl. §3-3. Utvinningstillatelsen regulerer gruppens rettigheter og plikter i forhold til staten og utfyller petroleumsloven med detaljerte vilkår for hver tillatelse.

Som nevnt over i punkt 1.2.1 må rettighetshaverne som et vilkår for å få konsesjon, inngå bl.a. den Samarbeidsavtale som er utarbeidet av OED for regulering av rettigheter og plikter innad i interessentskapet som dannes mellom dem..

OED peker ut hvem som skal være operatør for utvinningstillatelsen, jf. petrl. §3-7(1)²⁶. I praksis vil operatøren for en tillatelse alltid også vært rettighetshaver i denne.²⁷

---

²⁴ De ordinære konsesjonsrundene arrangeres hvert andre år og tildeler utvinningstillatelser i umodne deler av sokkelen. De årlige konsesjonsrundene, ”tildeling i forhåndsdefinerte områder” (TFO), fokuserer på de modne delene av sokkelen hvor geologien er kjent og infrastrukturen er godt utbygd.

²⁵ Informasjon fra www.regjeringen.no/oed

²⁶ Bytte av operatør må godkjennes av departementet, jf. petrl. § 3-7(2).

²⁷ Hammer mfl. s. 97. Operatøren er imidlertid ikke nødt til å være rettighetshaver, se petrl. §3-7(3).

2.2 Aktørbildet på norsk kontinentalsokkel

Når jeg reiser spørsmålet om nødvendigheten av å se nærmere på ansvarsbegrensningsbestemmelsen, er en grunn at aktørbildet på norsk kontinentalsokkel er i forandring.

2.2.1 Det tradisjonelle aktørbildet

Aktivitetene på norsk sokkel var fram til år 2000 dominert av et begrenset antall store, tradisjonelle og erfarne operatører. I 1999 var det 12 operatører som dominerte, bestående av Statoil, Norsk Hydro (fusjonert i 2007) og store internasjonale oljeselskaper. Også antallet selskaper som deltok kun som rettighetshavere var begrenset, og mange av de samme partene deltok i ulike lisenser.²⁸

En grunn til at ansvarsbegrensningsbestemmelsen ikke har blitt satt på prøve, kan ha vært at man så fordelene i å unngå konflikter.

I og med det begrensede antall aktører på norsk sokkel, ville man som rettighetshaver i en lisens ofte risikere å møte operatøren her som rettighetshaver i en annen lisens hvor man selv var operatør, eller som samarbeidspartner på andre måter. For store selskaper med god økonomi kan det tenkes at det da var mer til potensiell ulempe enn fordel å gå i konflikt med operatøren.

At det har vært få store ulykker på norsk sokkel, kan også forklare at man gjerne ikke har vært finansielt tvunget til å fremsette krav om eneansvar for operatøren. Tanken på å sette seg opp mot de erfarne operatørene kan dessuten i seg selv ha vært lite fristende.

I tillegg har de store operatørselskapene i visse tilfeller på eget initiativ selv valgt å ikke belaste de andre rettighetshaverne for tap petroleumsvirksomheten har ført til. Grunnen kan også her ha vært ønsket om å unngå konflikt.

2.2.2 Aktørbildet i endring

Siden år 2000 har myndighetene gjennomført flere tiltak for å øke mangfoldet og antall selskaper på norsk sokkel, og utviklingen i både norske og internasjonale aktører har skutt fart²⁹. Antall søkere, antall utvinningstillatelser og areal har økt for hver runde. Blant de nye selskapene er det et økende antall selskap med kort fartstid i Norge, og også en hel del nystartede selskap³⁰. Fra år 2000 til 2009 ble nesten 50 nye selskaper prekvalifisert som operatører eller rettighetshavere på norsk sokkel.

De fleste aktørene i næringen vurderer utviklingen siden 2000 som svært positiv, men det er også stor enighet om at det i dag er for mange aktører som har etablert seg. Mange av de nye selskapene er fortsatt veldig små, og selskapenes målsettinger,

²⁸ Rapport fra SINTEF, *Kartlegging av aktørbildet på norsk sokkel – Tilbakemelding til selskapene* av 13.03.2008, publisert på www.sintef.no ("SINTEF-rapporten").

²⁹ For en oversikt over de vesentligste reformer og selskapsesifikke endringer med betydninger for petroleumsvirksomheten (blant annet prekvalifisering, TFO-ordningen, endring i skatteregler), se rapporten "Strukturendringer i petroleumsvirksomheten", publisert 11.02.2009 på www.regjeringen.no, s. 14 ("OED-rapporten")

³⁰ Disse selskapene er spesielt sterkt representert i letefasen

organisasjonenes størrelse, ressurser, kompetanse og finansiell styrke varierer kraftig. Uttrykte problemstillinger er om for mange selskaper på norsk sokkel sprer personellressurser ut på for mange aktører, og om selskapene er tilstrekkelig finansielt solide.³¹ Det har også blitt hevdet at noen legger seg på et minimumsnivå i forhold til den HMS-kompetanse som kreves av myndighetene, og det er delte meninger om kompetansenivået i realiteten er godt nok.³²

Flere nye aktører på markedet – deriblant nye operatørselskaper som ikke er like erfarne som de tradisjonelle operatørene – kan tenkes å medføre en økt risiko for uhell og økonomisk tap. Finansielt svakere aktører vil også gjerne lettere føre til strid om kostnader som operatøren vil belaste felleskontoen. Dette vil særlig gjelde for de mange nye rettighetshavere som aldri selv er operatør; disse vil jo aldri tjene på at operatørens eneansvar begrenses.

Samtidig har Statoil, den største og mest erfarne operatøren på norsk sokkel, vært mye i søkelyset for uønskede hendelser den siste tiden (i 2009 var Statoil fortsatt operatør for omtrent 80 % av norsk produksjon). Særlig som følge av fusjonen med Hydro, har det blitt hevdet at omorganiseringen har ført til etterslep på vedlikehold av sikkerhetskritisk utstyr, og Statoil har fått mye kritikk for dårlig sikkerhet³³.

2.3 Petroleumsvirksomheten i en ny fase

Andre momenter taler også for at risikoen for uhell nå kan være økende.

I Nordsjøen ble flere felt bygget ut på 1970-tallet med gammel teknologi. Disse nærmer seg slutten av sin driftstid, og derved øker sannsynligheten for uhell som følge av slitasje og elde.

Ny teknologi må nå tas i bruk for å kunne fortsette å utvinne petroleum fra modne felt som har produsert i lang tid. Bruken av nye og mindre utprøvde metoder vil også kunne medføre en større risiko for uhell.

Samtidig forventes det høy leteboringsaktivitet i fremtiden i den relativt nye oljeprovinen Barentshavet, noe som representerer flere praktiske vanskeligheter.³⁴

En kombinasjon av økningen av nye operatørselskap og rettighetshavere i Norge, alder på felt, flytting inn i nye og utfordrende områder og en utvikling i forhold til tradisjonell utvinning, gjør at klarhet omkring operatørens ansvarsbegrensning under Samarbeidsavtalen er ekstra viktig – fordi det gjerne er større mulighet for at bestemmelsen kan komme på spissen i fremtiden.

3 SAMARBEIDSAVTALENS INNHOLD OG OPPHAV

3.1 Joint Operating Agreements som konsept

Samarbeidsavtalen er i tråd med et standardisert avtalekonsept som blir brukt over

---

³¹ OED-rapporten kap.4

³² SINTEF-rapporten s. 10

³³ Se også avsluttende sak i punkt 8

³⁴ Diverse oppslag på www.regjeringen.no/oed

store deler av verden, til tross for ulike konsesjonssystem. Bruken av standardmodeller er både tids- og kostnadsbesparende.

Opphavet til JOA-er var en modell utformet av American Association of Petroleum Landmen i 1956 (AAPL Form 610-1956) som ble brukt for onshore operasjoner i USA³⁵. JOA-konseptet spredte seg fra USA og Canada til den internasjonale arena; i 1970- og 80-årene til Norge og Danmark.³⁶ Både Storbritannia, Danmark og som vi vet Norge utviklet egne JOA-standardmodeller, i utgangspunktet og i stor grad inspirert av den amerikanske modellen.

I 1988 begynte the Association of International Petroleum Negotiators ("AIPN") å utvikle en internasjonal standard JOA-modell, også denne mye inspirert av den reviderte AAPL-modellen. Standardmodellen skulle i utgangspunktet kunne passe i de fleste land, slik at man bare trengte å forhandle om noen alternative bestemmelser. AIPN sin JOA-modell (siste utgave kom i 2002) blir i dag brukt i land over hele verden.

På tross av ulikheter i tilnærming, utførelse og rettslige tradisjoner mellom land, er de materielle hovedproblemstillinger som behandles i JOA-er – også i Samarbeidsavtalen – ganske like³⁷.

3.2 Samarbeidsavtalens utvikling i Norge

De første samarbeidsavtalene for 1. og 2. konsesjonsrunde i 1965 og 1969 var rent privatrettslige og individuelt fremforhandlet, og ble i stor grad basert på samarbeidsavtalene brukt i USA og på britisk sokkel.³⁸

Det særlige norske systemet med myndighetspålagt konsesjonsverk oppsto i tredje utlysingsrunde i 1974-77. Gjennom de første standardavtalene fikk Statoil en rekke særrettigheter for å sikre statens interesser i samarbeidet; de ble dermed kalt "Statsdeltakelsesavtale".³⁹ De tidligere privatrettslige avtalene var inspirasjon til avtaleverket, slik at anglo-amerikanske modeller i hovedsak var forbilder for den nye norske modellen. Innholdsmessig fulgte de samarbeidstekniske reglene stort sett det mønster som hadde utviklet seg gjennom internasjonal praksis for JOA-er innen oljeindustrien⁴⁰.

I 10. konsesjonsrunde i 1985 ble konsesjonsverket endret, i samband med et nytt lovverk⁴¹. I hovedsak gikk forandringene på at Statoils særrettigheter forsvant. Videre skulle den tidligere statsdeltakelsesavtalen ha navnet "Samarbeidsavtale"⁴².

---

³⁵ Siste utgave av denne modellen, fra 1989, blir fortsatt brukt i USA

³⁶ Duval mfl. s.285 flg.

³⁷ En oversikt gis i Duval mfl. kap. 16. Se også innledningsvis punkt 1.1.2

³⁸ Nils Heilemann, *Revisjon av samarbeidsavtalen og regnskapsavtalen*, MarLus nr 340, Oslo 2006 ("Heilemann") s. 23

³⁹ Frihagen 1982 s.11 flg.

⁴⁰ Knut Kaasen, *Statsdeltakelsesavtalen i norsk petroleumsvirksomhet: Kontraktrettslig form, konsesjonsrettslig innhold- eller omvendt?* i Tidsskrift for rettsvitenskap 1984 s.372 ("Kaasen 1984") s. 376. Se også Arvid Frihagen, *Den norske konsesjonsvilkårspakken for tildelingene våren 1986 – noen punkter til diskusjon*, i *Samarbeidsavtaler og rammebetingelser*, Bergen 1986 ("Frihagen 1986") s. 12

⁴¹ Gamle Lov om petroleumsvirksomhet av 22.03.1985 nr.11

⁴² Erling Selvig, *Den nye samarbeidsavtalen – et par hovedpunkter*, fra *Samarbeidsavtaler og*

Fram til år 2007 ble konsesjonsverket revidert av OED for hver nye konsesjonsrunde, etter innspill fra petroleumsindustrien anført av OLF. Systemet medførte at konsesjonsverket over tid ble ganske ulikt fra runde til runde. Mangelen på konsistens i regelverket førte til at man i 2007 vedtok et nytt universelt konsesjonsverk, som gjelder for alle nye utvinningstillatelser.⁴³

3.3 Samarbeidsavtalen i dag

OED foreslo i Statsmelding nr. 39 (1999-2000) i større grad å overlate inngåelse av de nødvendige avtaler til industrien, og heller ha en godkjennelsesordning i etterkant. Imidlertid har ikke industrien vært særlig interessert i dette, trolig fordi man er rimelig tilfreds med avtaleverket som det er, og fordi man har vært i tvil om avtalefriheten ville bli reell⁴⁴. Dermed består ordningen med et myndighetspålagt avtaleverk.

Avtale for petroleumsvirksomhet, Spesielle bestemmelser art. 7 sier at ” *Endringer i, unntak fra eller tillegg til Avtalen skal forelegges Departementet for godkjenning*”. Samarbeidsavtalen er en del av ”Avtalen”, og man kunne dermed tenke seg at det er en adgang til å endre den. Imidlertid er det ikke aktuelt å gjøre substansielle endringer i Samarbeidsavtalen eller Regnskapsavtalen etter denne bestemmelsen; disse skal være identiske for alle utvinningstillatelser. Endringsbestemmelsen blir kun brukt til å markere endringer typisk i interessentskapets sammensetning, eller i stemmereglene, i de Spesielle bestemmelser⁴⁵.

Selv om Samarbeidsavtalen har store likhetstrekk med andre selskaps- og privatrettslige avtaler, gjør dens tilknytning til konsesjonssystemet at den befinner seg i en mellomstilling mellom privatrettslig og offentligrettslig regulering. Interessentskapets handlefrihet begrenses for så vidt som det ikke har herredømme over det rettslige grunnlag for sitt samarbeid⁴⁶.

Kaasen skrev i 1984 at ” *Konsekvensen [av at samarbeidsavtalen er et konsesjonsvilkår] er at det velkjente avtaledokument i petroleumsvirksomhet verden over – operasjonsavtalen – er tilført en ny dimensjon* ”.⁴⁷ Denne annerledes dimensjonen har Samarbeidsavtalen fortsatt i dag; i andre land kan avtalen bli fremforhandlet mye mer som en vanlig privatrettslig avtale.

DEL II: EN FREMSTILLING AV SAMARBEIDSAVALEN ART. 3.5

4 NÆRMERE OM ANSVARSBEGRENSNINGSKLAUSULEN

4.1 Ansvarsbegrensningsklausulens utvikling

Innholdet i samarbeidsavtalenes bestemmelse om ansvarsbegrensning for operatøren

---

rammebetingelser, Oslo 1986, s. 23

⁴³ Hammer mfl. s. 135

⁴⁴ Heilemann s. 25

⁴⁵ Informasjon fra ansatte i OED

⁴⁶ Kaasen 1984 s. 375

⁴⁷ Kaasen 1984 s. 385-386

har vært svært likt fra 4. konsesjonsrunde i 1978 og frem til og med 2007⁴⁸. Den språklige utformingen lå så godt som fast fra 4. til 9. runde; noen endringer ble foretatt i 1985 i forbindelse med revisjonen av avtaleverket. Siden den gang har minimale endringer skjedd; i hovedsak er det et par presiseringer og modernisering av språket som har blitt foretatt.

Selv om ansvarsbegrensningsklausulen altså har blitt noe revidert underveis, er realiteten at vi i 2010 sitter med et innhold som har ligget tilnærmet urørt siden 1978, og en utforming som nesten ikke har blitt endret på 15 år. Som sagt over i punkt 1.3.4 har verken OLF eller OED registrert noen debatt rundt bestemmelsen, og de har ikke noen informasjon om bakgrunnen for de foretatte endringer. Det mest sannsynlige er at man har foretatt enkelte forbedringer av allerede foreliggende bestemmelse, uten å ha hatt særlig fokus på det faktiske innholdet⁴⁹.

4.2 Begrunnelsen for begrensningen av operatørens ansvar

4.2.1   **Prosess- og kostnadsbesparende. Forutberegnelighet**

Egne bestemmelser om ansvarsfordeling er prosess- og kostnadsbesparende. Uten særlig kontraktsregulering måtte operatørens ansvar for tap behandles etter alminnelige erstatningsrettslige regler. En slik erstatningsrettslig håndtering av skader nødvendiggjør grundige og individuelle undersøkelser av alle forhold rundt skadeforvoldelsen. Ved å begrense operatørens eneansvar til de mer kvalifiserte tilfeller, vil de særskilte ansvarsforhold bare av og til måtte fastlegges.

Også hensynet til forutberegnelighet for hvilke tap partene risikerer å lide, gjør at det er hensiktsmessig å ta inn særskilte regler om ansvarsdeling. Dette er særlig viktig fordi interessentskapets virksomhet skal forsikres, jf. Petroleumsforskriften §43; klarhet om ansvarsforholdene gjør det enklere å ta ut hensiktsmessige forsikringer, og kan forhindre fordyrende dobbeltforsikringer partene imellom.

4.2.2   **” No gain no loss” – prinsippet**

Den aller viktigste begrunnelsen er likevel det spesielle som ligger i prinsippet om at operatøren verken skal oppebære fortjeneste eller pådra seg tap ved å utføre operatørfunksjonene. Også dette er vanlig praksis i de fleste JOA-er verden over⁵⁰. I Samarbeidsavtalen er prinsippet nedfelt i art. 3.1(3): ” *Operatøren skal ikke ha fortjeneste eller tap ved utførelse av sitt verv, med mindre annet følger av bestemmelser i denne Avtale*”.

Operatøren skal altså få dekket de faktiske kostnader for fellesoperasjonene han utøver på vegne av interessentskapet, verken mer eller mindre⁵¹. Dette rettslige prinsippet kalles ”no gain no loss” – prinsippet.

---

⁴⁸ I den første standardiserte avtalen i 1973 var ansvarsbegrensningsbestemmelsen vesentlig annerledes, og en god del kortere og mer uklar enn den som kom i 4. konsesjonsrunde.

⁴⁹ Informasjon fra ansatte i OLF og OED

⁵⁰ Prinsippet kan gjennomføres enten med en spesifikk klausul i JOA-en, som i Norge, eller gjennom allokeringsbestemmelser i tilhørende regnskapsavtale, jf. Eggen s. 26

⁵¹ Duval mfl. 294-295

Prinsippet har vært gjeldende i Norge siden den første standardiserte samarbeidsavtalen ble utformet, uten at det finnes nærmere informasjon om hvorfor. Imidlertid kan flere logiske grunner tenkes⁵².

“No gain no loss”-prinsippet må ses som et forsøk på å forhindre opportunistisk atferd fra operatørens side. Formålet er å gi operatøren incentiver til utelukkende å ivareta fellesskapets interesser, uavhengig av egne særinteresser. Slik vil effektivitetstap unngås. Dette søkes altså sikret gjennom at operatøren kun opparbeider seg fortjeneste gjennom fellesvirksomheten, i henhold til sin deltakerandel i interessentskapet.

Også rettferdighets- og rimelighetshensyn kan anføres som begrunnelse. Operatøren vil gjennom “no gain no loss”-prinsippet måtte bære et eventuelt tap på lik linje med de øvrige rettighetshaverne. Han løper dermed en like stor risiko, og vil ikke kunne tjene på et ulønnsomt prosjekt på bekostning av de andre.

Dessuten kan prinsippet begrunnes i at operatøren vil få flere ikke-økonomiske goder som på sikt også kan gi økonomisk vinning. Han vil opparbeide seg kompetanse og erfaring som gjør at han står sterkt ved tildeling av operatørskap og utvinningstillatelser i senere konsesjonsrunder. Operatørvervet sikrer at operatøren kan sysselsette en rekke ansatte for fellesvirksomhetens regning, og kunnskap og kompetanse vil opparbeides delvis på de øvrige rettighetshavernes regning. Dessuten vil operatøren som rettighetshaver ha en prioritert stilling i lisensen, ettersom operatørvervet gir stor faktisk innflytelse og kontroll.⁵³

Samarbeidsavtalens ansvarsbegrensningsklausul må altså spesielt ses i sammenheng med “no gain no loss”-prinsippet. Til tross for at operatøren har visse fordeler ved å ha operatørvervet, har han ingen direkte økonomisk fortjeneste av det, og han er også den nærmeste til å bli utsatt for søksmål fra tredjeparter som lider tap. Et slikt verv ville man aldri gå med på dersom man også skulle være ansvarlig for alle ulykker og tap, som kan være tilfældige og svært store, og som operatøren ofte ikke har noen kontroll over.

I enkelte tilfeller vil man imidlertid som sagt gjøre unntak fra “no gain no loss”-prinsippet, og ilegge operatøren eneansvar. Denne risikoen vil både kunne ha en preventiv effekt på operatøren, i tillegg til at ikke-operatørene neppe ville akseptere en absolutt ansvarsfraskrivelse.

4.3 Samarbeidsavtalens ansvarsbegrensningsklausul i et internasjonalt perspektiv

I og med mangelen på informasjon rundt ansvarsbegrensningsklausulen, og Samarbeidsavtalens ubestridelige internasjonale tilknytning, er det etter min mening interessant å se hen til utenlandske JOA-modeller med samme opphav. JOA-ene regulerer i utgangspunktet de samme forhold⁵⁴, og synes ment å ivareta samme hensyn.

Jeg har valgt å se på tilsvarende ansvarsbegrensningsbestemmelser i JOA-modeller

---

⁵² Eggen s. 3-6

⁵³ Hammer mfl. s. 167

⁵⁴ Se punkt 3.1

som brukes i Danmark og Storbritannia (Oil&Gas UK-modellen)⁵⁵, hvor samme type praktiske problemstillinger særlig vil være aktuelle. Jeg har også sett på den internasjonale AIPN-modellen fra 2002, som representerer det som anses som fornuftige reguleringer over store deler av verden⁵⁶.

De relevante bestemmelser fra disse tre modellene finnes i vedlegget til avhandlingen.

Samarbeidsavtalen art. 3.5 har i utgangspunktet et innhold som ligner mye på ansvarsbegrensningsbestemmelsene i disse tre modellene. Imidlertid er det to umiddelbare ulikheter som viser seg: den norske bestemmelsen er svært kort, og få av begrepene i den er nærmere definert. Forskjellene gjør seg særlig gjeldende i forhold til AIPN-modellen og Oil&Gas UK-modellen.

4.3.1 Forholdet til AIPN- og Oil&Gas UK-modellen

En hovedårsak til forskjellene i utforming mellom Samarbeidsavtalen art. 3.5 og tilsvarende, svært omfangsrrike bestemmelser i disse modellene, er de ulike rettssystemene avtalene skal fungere i.

Storbritannia følger common law, og AIPN-modellen er utviklet for å kunne fungere også i common law-land. Anglo-amerikanske tolkingsprinsipper inntar et utgangspunkt som er fremmed i norsk rett, idet det i utgangspunktet gjelder et prosessuelt forbud mot å anføre bevis i tillegg til den skriftlige avtalen. I anglo-amerikansk kontraktsskriving søker man dermed å ta høyde for alle tenkelige og utenkelige situasjoner, da man har et behov for altomfattende kontrakter.⁵⁷

I Norge som er et civil law-land vil utgangspunktet være helt annerledes, da vi har en skrevet bakgrunnsrett å falle tilbake på. I tillegg står man i norsk rett mye friere til å tolke og utfylle avtalen, ved å se hen til andre kilder og rimelighetsbetraktninger⁵⁸. Norsk rett åpner for en høy grad av fleksibilitet, og domstolen har en faktisk adgang til å velge det tolkingsalternativ som etter eget skjønn samlet sett fremstår som det beste i det enkelte kontraktsforhold⁵⁹. Som jeg har vært inne på, er problemet i forhold til Samarbeidsavtalen mangelen på kilder, og behovet for klarhet om bestemmelsens innhold⁶⁰.

4.3.2 Forholdet til den danske JOA-modellen

Ansvarsbegrensningsklausulen i den danske JOA er noe mer detaljert og innholdsrik enn Samarbeidsavtalens art.3.5, og bakgrunnen for forskjellene er mindre åpenlys. Danmark har en rettstradisjon og tradisjon for avtaletolking som i hovedsak tilsvarende den norske⁶¹, og vi driver også petroleumsvirksomhet på tilgrensende områder.

Den danske JOA-modellen⁶² er utarbeidet av Energistyrelsen, som administrerer

---

⁵⁵ Også andre modeller eksisterer, men denne er den mest brukte. Oil&Gas UK tilsvarende det norske OLF.

⁵⁶ Se punkt 3.1

⁵⁷ Woxholth s. 414

⁵⁸ Om avtaletolking, se Woxholth del IV

⁵⁹ Ragnar Knoph, *Knophs oversikt over Norges rett*, Oslo 2009 ("Knoph") s. 249

⁶⁰ Se punkt 1.3

⁶¹ Bernhard Gomard mfl., *Almindelig kontraktsret*, København 2009

⁶² Skrevet på engelsk

lisensene og godkjenner samarbeidsavtalene. I Danmark kan partene i hovedsak inngå den JOA de ønsker, da avtalen der er utelukkende privatrettslig. Likevel bygger man i de fleste lisenser på Energistyrelsens modell, og ansvarsbegrensningsklausulen beholdes stort sett lik⁶³.

Det antas at den første danske JOA-modellen fra 1980 var inspirert av internasjonale JOA-er – herunder daværende samarbeidsavtaler i Norge.

Ansvarsbegrensningsbestemmelsen har vært lik så lenge man vet, og jeg har ikke nærmere informasjon om bakgrunnen for dagens utforming. Imidlertid er det etter min mening uansett interessant at man i Danmark har funnet det hensiktsmessig å ta inn en mer omfattende bestemmelse enn i Norge – altså mer i tråd med de anglo-amerikanske modellene.

5 UTGANGSPUNKT FOR TOLKINGEN AV ART. 3.5

Vi har sett at Samarbeidsavtalen isolert sett ser ut som en ordinær privatrettslig avtale. Samtidig har den et sterkt særpreg ved at den praktisk talt står fastlåst og ikke åpner for forhandlinger. Det er en standardavtale gitt som konsesjonsvilkår, og utenom ordlyden har man få direkte holdepunkter for tolking.

Videre har vi sett at Samarbeidsavtalen har sitt opphav i JOA-er utviklet gjennom internasjonal praksis innen oljeindustrien, og at avtalen fremdeles har en klar internasjonal tilknytning.

I forlengelsen av dette har vi sett at ansvarsbegrensningsbestemmelsen i utgangspunktet har et innhold som ligner tre utenlandske JOA-er, men at den norske bestemmelsen er kortere og mindre utviklet.

Avhandlingen skal videre dreie seg om den nærmere fortolkningen av Samarbeidsavtalens art. 3.5. De foregående særtrekk vil da spille inn.

Det var et klart mål ved utformingen av de tidligere norske samarbeidsavtalene at man så langt som mulig skulle regulere alle aktuelle spørsmål, slik at det bare i liten grad ble bruk for andre kilder til tolking og utfylling av avtalen⁶⁴. Dette antas fortsatt å gjelde i dag, også i forhold til art. 3.5.

Til tross for dette utgangspunktet gir ordlyden i art. 3.5 etter min mening ikke et entydig svar på spørsmålene som ville kunne oppstå, som sagt i punkt 1.3.1 Det er da nødvendig å finne ut hvilke regler som kan brukes til tolking og eventuelt utfylling av Samarbeidsavtalens bestemmelser.

To spørsmål reiser seg: for det første, hvilke tolkingsprinsipper vil gjelde? For det andre: hvilke tolkingsmomenter vil det være relevant å legge vekt på?

5.1 Hvilke tolkingsprinsipper gjelder?

Valget av tolkingsprinsipp er bestemmende for hva som er formålet med tolkingen. I

⁶³ Informasjon fra ansatte i Energistyrelsen. Se også punkt 7

⁶⁴ Ernst Nordtveit, *Samarbeidsavtalen – avtale og selskapsrett*, *Ellevte runde avtalene Bergenske Oljerettssymposium 9-10 desember 1886 og 1987 s 39*, Bergen 1988 ("Nordtveit") s. 5

alminnelig norsk avtalerett er det objektive tolkingsprinsipp hovedregelen, se for eksempel Rt. 1980 s. 84. Målet med tolkingen er å finne frem til den objektivt sett rimelige og fornuftige mening i kontraktens bestemmelser. Utgangspunktet blir da ordenes alminnelige mening etter vanlig språkbruk i det livsforhold som kontrakten gjelder⁶⁵.

Prinsippet om den objektive avtaletolking blir imidlertid vanligvis modifisert dersom partene har en felles oppfattelse av hvordan avtalen skal forstås, uavhengig av ordlyden. Det objektive tolkingsprinsipp kan dermed bli modifisert av subjektive momenter⁶⁶.

5.1.1 Betydningen av Samarbeidsavtalens rettslige karakter

Det første spørsmålet er om Samarbeidsavtalens offentligrettslige karakter gjør at man ikke kan ta utgangspunkt i disse alminnelige tolkingsreglene for tolkingen av art.3.5.

At Samarbeidsavtalen i utgangspunktet ser ut som en privatrettslig avtale, skulle tilsi at de vanlige tolkingsreglene gjelder.

Samtidig innebærer det forhold at avtalen faktisk er et konsesjonsvilkår, at den også har karakter av å være en slags spesiallovgivning overfor partene⁶⁷. Avtalens innhold er rettslig bindende for partene, og de kan ikke senere endre avtalen på egen hånd⁶⁸.

I teorien sammenlignes Samarbeidsavtalen med et forvaltningsvedtak⁶⁹. Det tradisjonelle synspunkt for tolkingen av offentligrettslige vedtak har vært at de skal tolkes mer direkte og mer objektivt etter ordlyden enn privatrettslige tilsagn og avtaler⁷⁰. Dermed vil det være nærmest utelukket å vektlegge subjektive forhold og momenter utenfor ordlyden⁷¹. Samarbeidsavtalens forankring i både privat og offentlig rett kan tale for at en kombinasjon av tolkingsprinsippene for private avtaler og offentlige vedtak må gjelde.

Imidlertid har tolkingstilnærmingen ved forvaltningsvedtak og privatrettslige avtaler etter hvert langt på vei blitt sammenfallende⁷². Dermed synes det som om Samarbeidsavtalens forvaltningsrettslige tilknytning likevel ikke medfører særlige realitetsforskjeller for tolkingstilnærmingen⁷³.

Dessuten er art. 3.5 utpreget privatrettslig, og regulerer utelukkende ansvarsfordelingen mellom partene. Den har antakelig blitt overtatt mer eller mindre uprøvd fra tradisjonelle internasjonale operasjonsavtaler. Særlig her må man antas å være utenfor det område hvor Samarbeidsavtalens konsesjonsrettslige karakter og

---

⁶⁵ Knoph s. 254

⁶⁶ Om avtaletolking, se Woxholth s. 399 flg.

⁶⁷ Eggen s. 8

⁶⁸ Kaasen 1984 s. 374-375

⁶⁹ *ibid* s. 390

⁷⁰ Trond Stang, *Mindretallsvern i samarbeidsavtalen*, i MarLus nr. 157, Oslo 1988 ("Stang") s. 46. Se også Kaasen 1984 s. 394

⁷¹ Ellenes s. 18

⁷² Kristian Huser, *Avtaletolking*, Bergen 1983, s. 410 og 435. Se også Ellenes s. 18

⁷³ Kaasen 1984 s. 393-395

bakgrunn kan ha betydning for tolkingen.⁷⁴

Vi står da igjen med et objektivt tolkingsprinsipp, subjektivt modifiserbart etter alminnelige regler.

5.1.2 Betydningen av at Samarbeidsavtalen er en standardavtale

Det andre spørsmålet relaterer seg til tolkingsbetydningen av det forhold at Samarbeidsavtalen er en standardavtale mellom profesjonelle parter.

Det er en alminnelig oppfatning at det gjør seg gjeldende visse særlige forhold knyttet til tolkingen av standardvilkår. Ofte vil det være formålsløst å søke etter partenes mening med de enkelte vilkår, og det er ”*grunn til å utvise atskillig varsomhet ved tolkingen av en avtale som knytter seg til en standardkontrakt, som partene neppe i synderlig grad overveier innholdet av ved kontraktsslutningen*”, jf. Rt. 1981 s. 445 på s. 451.

Ut over dette er det ikke helt ut enighet om hvordan standardvilkår skal tolkes. Woxholth skriver følgende: ”*Etter min oppfatning er det ikke mye vunnet ved å oppstille særlige tolkingsprinsipper mv. for standardvilkår. Hvordan standardvilkår skal og bør tolkes vil uansett avhenge av hva slags vilkår det er tale om (ensidig eller balanserte), formålet med vilkårene, hvem de brukes i forhold til mv. Jeg tror likevel at det i praksis vil vise seg at det ofte vil være riktig å tolke standardvilkår objektivt med stor vekt på formålet og reelle hensyn*”⁷⁵.

De beste grunner taler for å tolke Samarbeidsavtalen art. 3.5 utpreget objektivt. Kontrakter inngått i næring mellom profesjonelle parter må som utgangspunkt fortolkes objektivt, jf. Rt. 2002 s.1155. Formålet med å standardisere Samarbeidsavtalen i 2007 var dessuten nettopp å ha et ensartet regelverk for alle lisenser, og det ville da være uheldig å åpne for en annen forståelse av art. 3.5 enn det som følger av ordlyden. En annen ting er at det er svært upraktisk å tenke seg at partene i Samarbeidsavtalen for eksempel gjennom etterfølgende atferd skulle kunne få en felles forståelse av art. 3.5 som avviker fra ordlyden.

5.2 Hvilke tolkingsmomenter er aktuelle?

5.2.1 Momenter fra norsk rett

Utgangspunkt må som sagt tas i den objektivt sett alminnelige språklige forståelse av bestemmelsens ordlyd, sett i sin kontekst.

Konkret bakgrunnsmateriale eller praksis om bestemmelsen foreligger ikke. I og med mangelen på andre rettskilder, vil da tolkingen ut over ordlyden i stor grad måtte foretas særlig med vekt på reelle hensyn, eller utfylles med alminnelig bakgrunnsrett⁷⁶.

⁷⁴ Jeg finner støtte for mitt synspunkt i Kaasen 1984 s. 390-393.

⁷⁵ Woxholth s.436-437

⁷⁶ *ibid* s. 404-405

5.2.2 Internasjonale momenter

Et særlig viktig spørsmål er hvilken betydning internasjonal JOA-praksis vil kunne ha. Om dette er det til dels ulike oppfatninger i teorien.

Stang⁷⁷ skrev i 1988 at ved tolking og utfylling av Samarbeidsavtalen, når det gjelder kontrakts- og selskapsrettslige forhold partene i mellom, vil norsk bakgrunnsrett måtte være primærkilden. Internasjonal petroleumstradisjon og dens bakgrunnsrett vil kun være en sekundær kilde, i hovedsak relevant for forståelse av oljerelaterte uttrykk og reguleringer av petroleumstekniske forhold. Tilsvarende Endresen.⁷⁸

Nordtveit ytret rundt samme tidspunkt som Stang at Samarbeidsavtalen må ses på som en egen avtaletype. Man må finne tolkingsmoment og utfyllende regler først og fremst i den internasjonale kontraktstradisjonen, selv om man også kan sammenligne med norske allmenne selskapsrettslige regler og prinsipp⁷⁹. Nordtveit mener at *”ein langt på veg ser på samarbeidsavtalane som ei rettsform for seg, med eigne sedvanereglar utvikla i kontraktstradisjon og praksis. Samarbeidsavtalane på norsk sokkel har sitt utgangspunkt internasjonale kontraktstradisjonar på dette området, og er forma ut frå same ”konsept” som elles gjeld for ”Joint Operating Agreements” av ein viss type”*.

Slik jeg forstår det, åpner Nordtveit i større grad for å vektlegge internasjonal JOA-praksis enn Stang og Endresen. Begrunnelsen er at Samarbeidsavtalen er en spesiell avtale med regler som er utviklet med sikte på *”den særskilte samarbeidsforma samarbeidsavtalen etablerar, og under omsyn til dei særlege problema som gjer seg gjeldande i samband med petroleumsverksemd”*⁸⁰.

Jeg er enig i Nordtveits balanserte syn, hensett til avtalens sterke internasjonale tilknytning som redegjort for ovenfor i punkt 3.1, 3.2 og 4.3.

Samarbeidsavtalen er regulert av norsk rett, og som sagt i punkt 5.2.1 må norsk bakgrunnsrett dermed være primærkilde for tolkingen. Der denne ikke gir et entydig svar, må man kunne hente inspirasjon fra tilgrensende internasjonal praksis og standard JOA-modeller – herunder fra JOA-modellene i Danmark, Storbritannia og AIPN. Dette må likevel naturligvis gjøres med stor forsiktighet, og med hensyn til de ulike nasjonale rettstradisjoner og regelverk.

Relevansen av å se hen til dansk regulering kan sies å gjøre seg særlig gjeldende ettersom dansk rett i flere Høyesterettsdommer har blitt brukt som en inspirasjonskilde ved fastleggelsen av usikker norsk rett⁸¹. Nordisk lovsamarbeid finnes også på mange områder. Selv om den danske JOA-modellen ikke er noen autoritativ rettskilde, representerer den likevel det man i Danmark anser som hensiktsmessig når det gjelder operatørens ansvarsbegrensning (⁸²).

---

⁷⁷ Stang s.43-46.

⁷⁸ Clement Endresen, *Operatørens rolle etter samarbeidsavtalen. Interessekonflikt*, i MarLus nr. 313, Oslo 2004

⁷⁹ Nordtveit s.34.

⁸⁰ Nordtveit s. 9

⁸¹ Se bl.a. Rt. 2006 s.321 og Rt. 2008 s.1078.

⁸² Energistyrelsen har så langt ikke registrert noen praksis eller konflikt rundt ansvarsbegrensningsbestemmelsen.

5.3 Sensur av art. 3.5

Et annet spørsmål er om det kan være grunnlag for sensur av art. 3.5 med grunnlag i de norske preseptoriske avtalerettslige regler.

En avtalebestemmelse som det ”*ville virke urimelig eller være i strid med god forretningsskikk å gjøre gjeldende*” etter avtaleloven (avtl.) §36, vil vanligvis måtte sensureres⁸³. Ved vurderingen må man ta hensyn til ”*avtalens innhold, partenes stilling og forholdene ved avtalens inngåelse, (...) senere inntrådte forhold og omstendighetene for øvrig*”, jf. avtl. §36(2). Det er altså kontraktens samlede virkninger som skal vurderes.

5.3.1 Adgangen til å sensurere bestemmelser i Samarbeidsavtalen

Samarbeidsavtalens bestemmelser er pålagt partene av norske myndigheter, og et spørsmål er om dette hindrer sensurering etter avtl. §36.

Man bør kunne legge til grunn at myndighetene ikke vil pålegge rettighetshaverne et avtalevilkår som i seg selv strider mot preseptoriske lovregler. Også i teorien er det uttalt at vilkår fastsatt av departementet – som Samarbeidsavtalen art. 3.5 – vanskelig kan anses som urimelige på grunn av innholdet som sådant⁸⁴.

Imidlertid innebærer det forhold at en petroleumsrettlig avtale er godkjent av staten ved departementet, eller er pålagt som et vilkår, i første rekke at avtalen vurderes som akseptabel ut fra en petroleumspolitisk synsvinkel. Anvendelsen av et avtalevilkår kan selvsagt likevel føre til et urimelig resultat i et konkret tilfelle, og avtl. §36 må da kunne anvendes. Det sentrale tema etter avtl. § 36 er ikke hva et avtalevilkår går ut på, men hvilken virkning det har i den konkrete situasjon hvor det gjøres gjeldende.⁸⁵

Tross i Samarbeidsavtalens konsesjonsrettslige tilknytning, mener jeg dermed at det i en konkret tvist om anvendelsen av art. 3.5 i utgangspunktet vil kunne være aktuelt å vurdere sensurering etter avtl. §36. Samarbeidsavtalen er tross alt også en avtale mellom to private parter i tillegg til å være et konsesjonsvilkår, og avtl. §36 er en preseptorisk bestemmelse som gjelder for alle avtaler.

5.3.2 Generelt om sensur av ansvarsbegrensninger i norsk rett

Avtalefrihet er et grunnleggende prinsipp i norsk rett, og utgangspunktet er at partene har frihet til å avtale seg ut av bakgrunnsrettens ansvarsregler – herunder å beskjære dem ved å avtale ansvarsbegrensninger⁸⁶.

Imidlertid vil det kunne rokke ved den grunnleggende balanse i kontraktsforholdet og oppleves som støtende dersom ansvarsfraskrivelser og -begrensninger skal kunne gjøres gjeldende i enhver ansvarssituasjon, helt uavhengig av den ansvarliges

---

⁸³ Avtl. § 36 er den mest praktiske bestemmelse å bruke her. Brudd på NL 5-1-2 eller på lojalitetsplikt i kontraktsforhold kan være andre grunnlag.

⁸⁴ Erling Selvig, *Samarbeidsavtalen: Tre studier*, Marius nr.153, Oslo 1988, s. 5.

⁸⁵ *ibid* s.5

⁸⁶ Hagstrøm, *Obligasjonsrett*, Oslo 2003 (”Hagstrøm 2003”) s. 624

opptreden⁸⁷. Grensen går i dag ved avtl. §36⁸⁸.

At ansvarsfraskrivelser skal tolkes strengt, også i rent kommersielle forhold, har mange ganger kommet til uttrykk i rettspraksis⁸⁹. Dette gjelder særlig allment avfattede fraskrivelser⁹⁰.

Likevel skal det generelt veldig mye til før avtl. §36 kommer til anvendelse i kommersielle avtaler mellom jevnbyrdige parter⁹¹. Særlig her skal bestemmelsen være en svært snever sikkerhetsventil, jf. bl.a. Rt. 2003 s. 1132.

Begrunnelsen for dette er kontraktsfriheten og de verdier den beskytter, samt hensynet til forutberegnelighet i kontraktsforhold. En høy grad av forutberegnelighet og kalkulerbare risiki er særlig viktig for partene der tapspotensialet er stort, for eksempel innen olje- og gassvirksomhet⁹². Spørsmålet om avtalesensur etter avtl. §36 kan på mange måter dermed sies å stå i en særstilling i forhold til slike avtaler.

Etter dette vil terskelen for å sensurere art. 3.5 i konkrete tilfeller i utgangspunktet være svært høy.

6 KONKRET FREMSTILLING OG VURDERING AV DE ULIKE BESTEMMELSER I ART. 3.5

På bakgrunn av det som er redegjort for over, vil jeg nå gå inn i en konkret fremstilling og vurdering av Samarbeidsavtalen art.3.5. Jeg vil gå gjennom de spørsmål som kan reise seg i forhold til hvert av bestemmelsens tre ledd, gjøre rede for mulige tolkingsproblemer, og prøve å fastlegge det nærmere innholdet. Jeg vil også se på mulighetene for sensur etter avtl. §36 av de i utgangspunktet avtalte ansvarsbegrensninger.

Som presisert innledningsvis i punkt 1.4, er fokus på i hvilke tilfeller art. 3.5 kan gi ansvarsgrunnlag for å ilegge operatøren eneansvar.

6.1 Om art. 3.5(1)

”Påføres interessentskapet eller noen av Partene tap som følge av Operatørens utførelse av sitt verv som operatør, er Operatøren bare ansvarlig dersom tapet skyldes forsett eller grov uaktsomhet utvist av ledelsen eller overordnet personell hos Operatøren eller noen av Operatørens Tilknyttede selskaper.

---

⁸⁷ Kaasen, *Petroleumskontrakter med kommentarer til NF 05 og NTK 05*, Oslo 2006 (”Kaasen 2006”), s. 597-598

⁸⁸ Tidligere ble det hevdet at ethvert erstatningsansvar kunne fraskrives, utenom ansvar for eget forsett eller grov uaktsomhet, jf. Rt. 1948 s. 370. Se Hagstrøm 2003 s. 625

⁸⁹ André Bjerketveit, *Indemnity- og hold harmless-klausuler i norsk rett*, Oslo 210 (”Bjerketveit”) s. 92, med videre henvisninger

⁹⁰ Viggo Hagstrøm, *Om grensene for ansvarsfraskrivelse, særlig i næringsforhold*, Tidskrift for rettsvitenskap 1996 s. 421 (”Hagstrøm 1996”) s.488

⁹¹ Bjerketveit s. 117 og Viggo Hagstrøm, *Urimelige avtalevilkår*, LoR 1994, nr 3/4, s 131-168 (”Hagstrøm 1994”) på s.148

⁹² Bjerketveit s. 117.

6.1.1 Innledende avklaringer

6.1.1.1 Tapet må være lidt under operatørens utførelse av sitt operatørverv

Ansvarsbegrensningen i art. 3.5 gjelder tap som påføres interessentskapet eller noen av partene som følge av "*Operatørens utførelse av sitt verv som operatør*". Operatøren skal etter Samarbeidsavtalen art. 3.1(1) "*Utføre og forestå den daglige ledelse av interessentskapets virksomhet*". Han skal dermed selv utføre en rekke oppgaver for interessentskapet, og også kontrahere med uavhengige leverandører i markedet og slik sørge for de vareleveranser og tjenesteytelser som til en hver tid er nødvendige for å gjennomføre interessentskapets virksomhet⁹³.

Et spørsmål er i hvilke tilfeller operatøren kan påføre interessentskapet eller noen av partene tap, uten at dette er som en følge av hans "*utførelse av sitt verv som operatør*".

Operatøren for en utvinningstillatelse kan samtidig være operatør for andre utvinningstillatelser. Det er naturligvis bare for tap som følge av operatørskapet i lisens A at ansvarsbegrensningsklausulen i lisens A kan gjøres gjeldende.

Operatørselskapet eller dets tilknyttede selskaper kan også drive rene leverandør- og tjenesteytelser, som interessentskapet kan bruke på lik linje med ytelser fra andre tredjemenn. "No gain no loss" – prinsippet vil ikke gjelde her (operatøren tar seg betalt etter markedspris). Dermed vil heller ikke Samarbeidsavtalens ansvarsbegrensningsbestemmelse gjelde for tap som gjennom slik aktivitet påføres interessentskapet eller partene for øvrig.

Det er ikke umulig at det i visse tilfeller kan være problematisk å klarlegge med hvilken "hatt" operatøren har forårsaket et konkret tap. I denne avhandlingen avgrenses det mot nærmere potensielle problemstillinger.

6.1.1.2 Avgrensning mot beslutninger tatt av styringskomiteen

Dersom operatøren har handlet direkte i samsvar med en gyldig beslutning tatt av styringskomiteen, som er interessentskapets øverste organ⁹⁴, vil han selvsagt ikke kunne bli eneansvarlig for eventuelle tap denne beslutningen i seg selv måtte medføre (forutsatt at beslutningen bl.a. ble tatt på et tilstrekkelig grunnlag, jf. Samarbeidsavtalen art. 3.3 om at "*Operatøren skal forberede de saker som skal behandles i styringskomiteen*").

6.1.1.3 Språklige presisjoner

Noen rent språklige sider av art. 3.5(1) kunne etter min mening ha vært klarere.

- a) En språklig uklarhet er også om bestemmelsen sier at operatøren vil hefte for *alle feil* forårsaket ved forsett eller grov uaktsomhet hos hans Tilknyttede selskaper⁹⁵,

⁹³ Eggen s. 29

⁹⁴ Samarbeidsavtalen art. 1

⁹⁵ Se Samarbeidsavtalens definisjoner pkt. 14; enkelt sagt er det operatørens mor-, datter- og

eller om begrensningen til ”ledelsen eller overordnet personell” må gjelde også for disse.

Det har ikke blitt reist spørsmål ved dette i teorien, og den logiske løsningen må være at begrensningen gjelder også for de Tilknyttede selskaper

En mer presis formulering ville etter min mening ha vært ”...tapet skyldes forsett eller grov uaktsomhet utvist av ledelsen eller overordnet personell hos Operatøren eller [hos] noen av Operatørens Tilknyttede selskaper”.

Jeg avgrenser drøftelsene i det videre til forhold hos operatøren selv.

- b) Operatøren er etter art.3.5(1) ”bare” i visse tilfeller ansvarlig for tap påført interessentskapet eller partene. En antitetisk tolking ville medføre at operatøren i alle andre tilfeller *ikke* er ansvarlig. Det kunne da hevdes at operatørselskapet i andre tilfeller enn de som nevnes, heller ikke skal bære tap som rettighetshaver. Bemerkningen kommer særlig på bakgrunn av presiseringen i art. 3.5 (2) andre setning i forhold til tap påført tredjemann; her står det uttrykkelig at operatøren uansett må bære ”det tap Operatøren påføres som Part”.

Imidlertid er utgangspunktet at alle utgifter skal deles proratarisk mellom rettighetshaverne⁹⁶. Det ville da være meningsløst om operatørselskapet indirekte gjennom denne bestemmelsen skulle unngå å måtte bære sin del av de fleste tap som vil oppstå.

Den danske JOA-modellen art. 3.3.3 er klarere på dette punkt. Der spesifiseres det at ”Operator” means the Party at any time designated as such under Article 3, acting in that capacity and not as the owner of a Percentage Interest”.

6.1.2 Hvilke fysiske personer omfattes av "ledelse eller overordnet personell"?

Det første virkelige spørsmålet som art. 3.5(1) reiser, er hvem som er operatørens ”ledelse eller overordnet personell”⁹⁷.

En hovedforskjell fra ansvarsbegrensningsklausulene i de tre utenlandske JOA-modellene jeg har sett på, er at Samarbeidsavtalen ikke gir noen nærmere definisjon av hvilke fysiske personer som omfattes.

6.1.2.1 Særlig om "ledelse"

En naturlig språklig forståelse av hvem som er operatørens ”ledelse” vil være operatørens øverste beslutningsorganer.

Operatøren er i praksis alltid et selskap⁹⁸. Dermed må i hvert fall de organer som etter vanlige selskapsrettslige regler er berettiget til å handle på operatørens vegne (jf.

---

søsterselskaper som omfattes. Dette reiser ikke videre problemer

⁹⁶ Se punkt 1.2.2.

⁹⁷ Generelt om identifikasjonsspørsmål i lignende bestemmelser, Cornelius Sogn Ness,

Ansvarsfordeling og forsikring i petroleumskontrakter, Marfus nr. 323, Oslo 2005 (”Ness”) s. 103-107

⁹⁸ Ot.prp. nr. 47 (1984-1985) til Selskapsloven s.17-19

selskapsloven og aksjeselskapsloven) måtte være ”ledelse”⁹⁹.

Imidlertid kan det være spørsmål om begrepet favner videre enn dette. Blant annet Hagstrøm mener at det eksisterer et eget erstatningsrettslig organbegrep forskjellig fra kompetansereglene, som vil få betydning i forhold til ansvarsfraskrivelser. Basert på rettspraksis og spesiallitteratur uttalte Hagstrøm i 1996 at ”*Det interessante er ikke nøyaktig hvordan grensen er blitt trukket, men at reglene om grov egenskyld lenge har vært ansett å omfatte en ikke ubetydelig krets av de ”overordnede underordnede” som har den reelle innflytelse over de løpende forhold der det er oppstått skade*”¹⁰⁰.

Grensene for hvem som er ”ledelse” er etter dette ikke avklart. Imidlertid er det begrepet ”overordnet personell” i art. 3.5 som er det mest relevante i avhandlingens sammenheng, da dette vel må omfatte også de kategoriene av overordnede underordnede som Hagstrøm nevner.

6.1.2.2 Særlig om ”overordnet personell”

En naturlig språklig forståelse av ordlyden tilsier at det må være tale om personell som er ansatt hos operatøren, eller som på annet vis (for eksempel gjennom konsulentoppdrag) er gitt vedkommende stilling med dens makt- og handlingsområde. Det må være tale om en mer overordnet posisjon, slik at det personell som kun har en praktisk utøvende funksjon på laveste nivå, klart må utelukkes.

Et spørsmål er fra hvilken synsvinkel man skal vurdere hvem som omfattes av begrepet. Det synes mulig å anvende to prinsipielt forskjellige betraktningmåter: Man kan legge avgjørende vekt på ”*den ansattes faktiske innflytelse på avgjørelsen (i videste forstand) som i sin tur leder til skaden*”, eller man kan identifisere utelukkende med ansatte som har en ”*generell kompetanse til å handle selvstendig på operatørens vegne.*”¹⁰¹

Kaasen mener at ”*Ansvarsklausulens begrep ”overordnet personell” antyder at formelle kriterier av sistnevnte type skal være avgjørende. Legges dette til grunn, får man den beste veiledning i operatørselskapets egen organisasjonsplan*”. Også Finn Arnesen legger dette til grunn.

Jeg er enig med Kaasen og Arnesen; vedkommende personell må ha en slags formell kompetanse som gir en legitimitet til å ta beslutninger. Hvis personelletts faktiske rolle skulle være avgjørende, ville avgrensingen ha vært uten særlig realitetsinnhold, da ethvert personell etter de konkrete forhold ville kunne omfattes.

Ut over dette er det vanskelig å si noe mer konkret om hvilke fysiske personer som er ”overordnet personell”¹⁰². Begrepet som sådan er ikke omtalt i noen lovgivning eller forarbeider, og teorien gir heller ingen konkrete svar.

---

⁹⁹ Finn Arnesen, *Samarbeid om petroleumsvirksomhet*, MarLus nr. 145, Oslo 1987 (”Arnesen”), s. 31

¹⁰⁰ Hagstrøm 1996 s. 507-508

¹⁰¹ Kaasen 1977 s.105

¹⁰² Kaasen 1977 s. 105, Arnesen s. 31

6.1.2.3 Nærmere om grensedragningen

En konkret skjønnsmessig vurdering må altså foretas av hvem som rimeligvis er operatørens ”ledelse eller overordnet personell”. Noen flere rettskilder kan etter min mening bidra i vurderingen.

a) Bidrag fra Balder-dommen

Dom fra Stavanger tingrett av 30.07.2003¹⁰³, videre omtalt som Balder-saken.¹⁰⁴

Saken gjaldt begrensningen av ansvar for garantiarbeider og for erstatningsansvar ved eventuelle mangler i en avtale om kjøp av en flytende oljeproduksjonsinnretning (kalt Balder) mellom selskapene Esso (kjøper) og Smedvig (selger). Ansvarsbegrensningen skulle oppheves for garantiansvar/erstatningsansvar som skyldtes ”*gross negligence or wilful misconduct of any member of Seller Group’s managerial or supervisory personnel*”¹⁰⁵.

Et av tvistepunktene mellom partene var hvem som omfattes av uttrykket ”*managerial or supervisory personnel*”. Esso hevdet at uttrykket omfattet ledende personell til og med inspektørnivå, mens Smedvig anførte at det kun dreide seg om toppledelsen. Etter rettens mening ga kontrakten ikke noe entydig svar på spørsmålet.

Retten går inn på at ” *uttrykksmåten tyder på at det også er ment å omfatte personer på et noe lavere nivå enn prosjektlederen. Samtidig må det antas at vedkommende personer må ha et relativt sentralt ansvar når det gjelder prosjektarbeidet, og uttrykket ”supervisory” må trolig tolkes noe innskrenkende. Ledere på lavere nivå kan således ikke være omfattet. Etter rettens mening kan således ikke inspektører som skal forstå den faktiske kontrollen av utført arbeid, anses å omfattes av uttrykket. Til sammenligning kan nevnes at i Rt. 1994 s. 626 ble en kai-inspektør i en spedisjonsbedrift ikke ansett for å tilhøre selskapets ledelse. Etter rettens mening må det under enhver omstendighet legges til grunn at kontraktens uttrykksmåte ”managerial or supervisory personell” innebærer at det dreier seg om en snever personkrets* ”.¹⁰⁶

I tillegg gås det gjennom en del juridisk teori som kan kaste lys også direkte over forståelsen av begrepet ”ledelse eller overordnet personell”. Blant annet henvises det til Kaasen¹⁰⁷, som i relasjon til identifikasjonsspørsmålet for leverandører har uttalt at ” *Den organisatoriske plassering er normalt vesentlig, men ofte vil de konkrete omstendigheter være avgjørende. Det lar seg eksempelvis neppe besvares generelt om leverandøren skal identifiseres med sin prosjektsjef. Dette vil bero bl.a. på hvor selvstendige fullmakter prosjektsjefen har til å lede prosjektet* ”.

Samarbeidsavtalen art. 3.5(1) vil favne noe videre enn ”managerial or supervisory

¹⁰³ Sak 98-401 A

¹⁰⁴ Saken vil også være aktuell i forhold til andre problemstillinger.

¹⁰⁵ Balder-dommen ble ikke anket av noen av partene, og er den eneste norske dom som kan gi veiledning her. Selv om tingrettsdommer etter alminnelig rettskildelære har begrenset vekt, tenker jeg dermed at synspunktene her vil kunne være veiledende.

¹⁰⁶ Dommen s.576-578

¹⁰⁷ Dommen s. 531. Kaasen, *Kommentar til NF 92*, Oslo 1994 (”Kaasen 1994”). NF 92 var forgjenger til NF 05

personnel”, da det der er klart at flere enn ledelsen skal omfattes. Imidlertid tenker jeg at sitatene ovenfor kan tas til inntekt for at man ikke bare må se på den formelle stillingen til en person, men også på hvor selvstendige fullmakter personen faktisk har. I tillegg må også uttrykksmåten ”ledelse eller overordnet personell” i art. 3.5(1) innebære at kun en snever personkrets skal omfattes.

b) Bidrag fra internasjonal regulering

Som nevnt over i punkt 5.2.2, kan de utenlandske JOA-er slik jeg ser det skjønnsmessig brukes som veiledning i Norge.

I Oil&Gas UK- og AIPN-modellen åpnes det for ulike definisjoner av hvem som har en tilstrekkelig høy stilling til å omfattes av ansvarsbegrensningen. Etter min mening vil gode grunner tale for at personer som ikke etter noen definisjon vil omfattes der, heller ikke bør omfattes etter Samarbeidsavtalen.

I den danske JOA-modellen er kun én standard definisjon tatt inn, og i og med dansk regulerings særlige stilling i norsk rett¹⁰⁸, finner jeg det ekstra interessant å se på denne. Definisjonen blir brukt i de fleste danske JOA-er, og viser dermed hvem man i Danmark vanligvis mener det er rimelig at operatøren identifiseres med.

Grensen i den danske JOA går ved forsett eller grov uaktsomhet hos ”*Managerial or Supervisory Personnel*”. Begrepet er nærmere definert slik:¹⁰⁹ ”*Managerial or Supervisory Personnel*” means a party's designated managers or supervisors who are responsible for on site drilling, construction or production and related operations, or any other field operations, any employees of such party who function at a management level equivalent or superior to the foregoing, and the officers and directors of such party.

Denne definisjonen er fortsatt fleksibel og åpner for skjønn, men gir i hvert fall noe mer veiledning for vurderingen av identifikasjonsspørsmålet.

c) Behov for nærmere avklaring i bestemmelsen

Spørsmålet er etter dette om det kunne være hensiktsmessig å definere nærmere hvilke personer som omfattes etter Samarbeidsavtalen art. 3.5(1).

I Balder-saken var partene sterkt uenige om hvilke personer som skulle omfattes av ”managerial or supervisory personnel”. Det er grunn til å tro at lignende problemstillinger ville kunne oppstå i forhold til Samarbeidsavtalens ”ledelse eller overordnet personell”.

Det ville slik jeg ser det være klare fordeler ved å ta inn en nærmere definisjon, i form av større forutberegnelighet og mindre rom for uklarheter. Dette underbygges videre av utenlandske JOA-er, hvor man har ansett dette nødvendig.

Samtidig er det også fordeler ved å ha en så fleksibel bestemmelse som nå. En nærmere definisjon vil gi større føringer for domstolene, og avgrense muligheten for å

¹⁰⁸ Se punkt 5.2.2

¹⁰⁹ Dansk JOA, definisjoner, punkt q

bruke konkret rimelighet.

6.1.3 Kravet om forsett eller grov uaktsomhet

Tapet må skyldes ”forsett eller grov uaktsomhet” hos operatørens ledelse eller overordnede personell. Et spørsmål er hvor mye som må til for at denne grensen anses nådd. Vurderingen må i utgangspunktet relatere seg til Samarbeidsavtalen og de retningslinjer som der gis for operatørvirksomheten¹¹⁰. Etter Samarbeidsavtalen art. 3.1(2) skal operatørens virksomhet utføres i samsvar med ”denne Avtale, vedtak i styringskomiteen, vilkårene i Utvinningstillatelsen, gjeldende lovgivning og andre myndighetsvedtak”.

6.1.3.1 Forsett

Ordlyden ”forsett” i seg selv gir ikke særlig veiledning her; man må se på hvor begrepet stammer fra.

Forsettsbegrepet er utviklet innenfor strafferetten, og knytter seg til overtredelse av straffebud. Det er vanlig å skille mellom hensikt, sannsynlighetsforsett og dolus eventualis, etter skyldgraden.

Imidlertid kan ikke et slikt forsettsbegrep uten videre overføres til kontraktsretten; ansvaret må her bedømmes etter en helhetsvurdering av kontraktsforholdet og de faktiske omstendigheter¹¹¹. Det har vært diskutert om forsettlig kontraktsbrudd forutsetter at forsettet omfatter følgene, eller om det er tilstrekkelig at det foreligger bevissthet om overtredelse av kontraktens normer. Noe allment kriterium kan neppe oppstilles i og med at kontraktstypene er så forskjelligartede.

Krüger¹¹² har i stedet formulert ”*avveiningsmarkører som basis for ansvarsskjerpelse ved grov egenskyld, dels de tilfeller de interessekrenkelser skjer av bekvemmelighetsgrunner og representerer en rettsstridig prioritering av egne på bekostning av medkontrahentens interesser* (som kan være forsettlig skadetilføyelse, eller grov bevisst uaktsomhet når skadefølgen bare fremtrer som mulig, men ikke overveiende sannsynlig), dels ved mer grunnleggende *planlegningssvikt, organisatoriske og administrative feil på vare- og tjenesteyderens side*”.

Hagstrøm har på bakgrunn av dette utgangspunktet vurdert enkelte typetilfeller, med veiledning i bl.a. bestemmelser i The Principles of European Contract Law og juridisk teori. Han har for eksempel lagt til grunn at ”*bevisst tilsidesettelse av kvalitetssikringsprosedyrer som er helt sentrale for et vellykket resultat, og som følger direkte av kontrakten, eller må anses som en kontraktsmessig forpliktelse p.g.a. lovgivning eller faste faglige normer, regnes som forsettlig kontraktsbrudd*”. Jeg viser ellers til Hagstrøms fremstilling¹¹³, som jeg mener må uttrykke gjeldende rett.

Om et tap er voldt forsettlig, må etter dette vurderes helt konkret ut fra de foreliggende omstendigheter. Hvor langt på vei skadevolder var bevisst om

---

¹¹⁰ Arnesen s. 30

¹¹¹ Om dette, se Hagstrøm 2003 s.463-467.

¹¹² Kai Krüger, *Norsk kontraktsrett*, Bergen 1989, s. 784

¹¹³ Hagstrøm 2003 s. 467

handlingens klanderverdighet, vil være en markør for om man er over i de forsettlige tilfeller.

6.1.3.2 Grov uaktsomhet

Det mer interessante i vår sammenheng er hvor grensen går for å statuere ”grov uaktsomhet”, da dette er den nedre grensen for operatørens eneansvar etter art.3.5(1).

a) Utgangspunkt for vurderingen

Det man kan dra ut av ordlyden, er at ikke enhver form for uaktsomhet skal rammes. Det må ha skjedd et kvalifisert brudd på den aktsomhetsnorm som i det enkelte tilfelle må legges til grunn.

Ved fastleggelsen av begrepet ”grov uaktsomhet” som grunnlag for erstatning i kontraktsforhold, har det vært vanlig å ta utgangspunkt i en formulering hentet fra strafferetten om at ”*det må foreligge en kvalifisert klanderverdig opptreden som foranlediger sterke bebreidelser for mangel på aktsomhet*”, jf. Rt. 1970 s.1235¹¹⁴

Rt. 1989 s.1318 om advokatansvar bygger på denne karakteristikken. Det må dreie seg om ”*et markert avvik fra vanlig forsvarlig handlemåte*”, og ”*en opptreden som er sterkt klanderverdig, hvor vedkommende altså er vesentlig mer å klandre enn hvor det er tale om alminnelig uaktsomhet*”.

Terskelen for å statuere grov uaktsomhet i kontraktsforhold er dermed i utgangspunktet høy. Den som har foretatt den tapsbringende handling må være sterkt å klandre for sin oppførsel. Det er likevel ikke noe krav til bevissthet om skaderisiko, slik det er i forhold til forsettbegrepet¹¹⁵.

b) Særlig relevante generelle momenter for art. 3.5

Rettspraksis¹¹⁶ stiller opp enkelte forhold som vil kunne føre til at grensen for grov uaktsomhet lettere nås. Profesjonalitet og høy grad av risiko øker forventet aktsomhetsnorm, og dermed må man kunne legge til grunn at mer betydningsfull faglig svikt vil anses som grovt uaktsomt. Det samme må forvoldning av skade ved overtredelse av sentrale sikkerhetsregler og rutiner. Også betydningsfull svikt i kontraktsmessig oppfyllelse vil bevismessig være en indikasjon på at det foreligger grov uaktsomhet¹¹⁷.

Dette vil være typiske momenter som kan vektlegges ved en vurdering av operatørens uaktsomhet etter art. 3.5(1).

Konkret i forhold til petroleumskontrakter, har Kaasen skrevet at ”*Grov uaktsomhet*” betegner en sterkt klanderverdig opptreden, enten i direkte sammenheng med tapet eller skaden, eller indirekte ved mer grunnleggende svikt i planlegging,

---

¹¹⁴ *Ibid*

¹¹⁵ Rt. 1995 s.486. Se også Ness s.98.

¹¹⁶ Hagstrøm 2003 s. 469

¹¹⁷ Se Rt. 1989 s.1318, Rt. 1924 s.486 og Rt. 1995 s.486. Se Hagstrøm 2003 s.469.

*organisatorisk og administrativ tilrettelegging eller tilsyn og kontroll.*¹¹⁸

c) Bidrag fra Balder-dommen

Balder-dommen gjennomgår på s. 520 flg. noen sentrale utgangspunkt for vurderingen. Det var her spørsmål om selgergruppen hadde utvist ”gross negligence”, et uttrykk som ble antatt å ha samme innhold som begrepet ”grov uaktsomhet” i norsk rett¹¹⁹. Det ble her statuert grov uaktsomhet av retten.

Retten redegjør for rettstilstanden i forhold til grensene for grov uaktsomhet er her svært interessant, og jeg antar at de samme hensyn langt på vei ville kunne gjelde også for vurderingen etter Samarbeidsavtalen art. 3.5(1). Jeg viser her til dommen.

Spesielt interessant er retten understreking av at ”I nærværende sak må terskelen for grov uaktsomhet senkes ytterligere. Oljevirkomheten er et område som stiller de høyeste krav til sikkerhet og kvalitetsstyring. Her stilles det fra samfunnets side meget høye krav, særlig av hensyn til risikoen for personell og miljø. I tillegg kommer risikoen for kommersielle skadevirkninger”¹²⁰.

Uttalelsene i dommen må kunne tas til inntekt for at selv om det generelt sett skal mye til før grensen for grov uaktsomhet er overskredet, gjelder en særskilt aktsomhetsnorm for operatøren som gjør at terskelen her blir noe lavere.

d) Bidrag fra internasjonal praksis

I Balder-dommen vises det både til en svensk høyesterettsdom, og til definisjonen av ”gross negligence” i en europeisk standardkontrakt på entrepriserettens område. Jeg viser til retten redegjørelser på s.521. I vurderingen av grov uaktsomhet etter Samarbeidsavtalen art. 3.5(1), mener jeg etter dette at det også vil være relevant å se hen til definisjonen av hva som er ”Gross Negligence or Wilful Misconduct” i den internasjonale AIPN-modellen art.1.36.

Også i Oil&Gas UK-modellen og den danske JOA er grensene for operatøransvar tilsvarende. Hvis et tvilstilfelle om grensdragingen for grov uaktsomhet etter Samarbeidsavtalen art. 3.5(1) skulle oppstå, vil man slik jeg ser det kunne la seg skjønnsomt veilede av hva som anses som god bransjepraksis i Storbritannia og Danmark. Jeg antar at hva som er god bransjepraksis og nødvendig aktsomhet langt på vei vil være sammenfallende i land som driver petroleumsvirkomhet på tilstøtende geografiske område, og hvor mange av de samme aktørene deltar.

e) Oppsummering

En vurdering av om operatøren har vært grovt uaktsom etter art. 3.5(1), vil måtte foretas konkret og skjønnsmessig, i forhold til den forsvarlige handlemåte som burde ha vært fulgt, ut fra de ovenfor nevnte momenter.

Å prøve å innta en nærmere definisjon av hva ”forsett eller grov uaktsomhet” skal omfatte i Samarbeidsavtalen, anses ikke å være hensiktsmessig. Uansett vil

---

¹¹⁸ Kaasen 1994 s. 533

¹¹⁹ Dommen s. 516

¹²⁰ Dommen s. 521

vurderingen måtte bli skjønnsmessig, og reguleringen kan aldri bli uttømmende.

6.1.4 Graden av ansvarsfraskrivelse og muligheten for sensur etter avtl. §36

6.1.4.1 Utgangspunkt

Art. 3.5(1) stiller opp en ansvarsfraskrivelse av forsettlig og grovt uaktsomme handlinger hos alle andre enn operatørens ledelse eller overordnede personell. Spørsmålet er om operatøren i visse tilfeller må bli ansvarlig også for slike handlinger gjort av personer på lavere trinn i organisasjonen, fordi det ville virke ”*urimelig eller være i strid med god forretningsskikk å gjøre [ansvarsfraskrivelsen] gjeldende*”, jf. avtl. §36. Jeg viser til de generelle utgangspunkt for vurderingen redegjort for over i punkt 5.3.2.

Tradisjonelt sett har det vært alminnelig akseptert at en alltid kan fraskrive seg ansvar for grov uaktsomhet og forsett hos ansatte og andre hjelpere, jf. Rt. 1994 s.626 (Kaiinspektørdommen). Dette skulle tyde på at ansvarsbegrensningen i art. 3.5(1) uansett kan opprettholdes.

Imidlertid har det blitt hevdet i teorien at den tradisjonelle oppfatning står svakt de lege lata, selv i kommersielle forhold, da Kaiinspektørdommen er den eneste dommen som kan tas til inntekt for at denne grensen er absolutt. Med støtte i ytterligere rettspraksis, skriver Hagstrøm at grensen for adgangen til ansvarsfraskrivelse i stedet må fastlegges etter en totalvurdering av kontraktsforholdets egenart, slik som i svensk rett¹²¹. Herunder må det vektlegges mellom hvilke parter avtalen gjelder, og arten av kontraktsbruddet. Jeg viser til Hagstrøms redegjørelse, som jeg anser fornuftig.

I tråd med dette synspunktet kan sensur av Samarbeidsavtalens art. 3.5(1) etter avtl. §36 ikke i utgangspunktet avvises som umulig.

6.1.4.2 Konkret vurdering

Ordlyden i art. 3.5(1) er helt klar, og partene i Samarbeidsavtalen er i aller høyeste grad profesjonelle, slik at avtl. §36 kun skal være en svært snever sikkerhetsventil, jf. punkt 5.3.2.

I teorien har man også vært mer tilbøyelig til å akseptere ansvarsbegrensningsklausuler innen petroleumssektoren, hvor særlige forhold gjør seg gjeldende. Standardavtalene er ofte utarbeidet etter nøye overveininger av bransjeorganisasjonene, og ansvarsbegrensningene er tilpasset for å få til fornuftige forsikringsordninger. Hensyn som forutberegnelighet mellom partene er ansett som svært viktige i en bransje hvor enorme verdier er involvert og tapspotensialet er stort. Fraskrivelsen av ansvar for mer underordnede forsett og grove uaktsomhet er lettere akseptert i slike kontrakter, i tråd med den tradisjonelle oppfatning om ansvarsfraskrivelser.¹²²

Samarbeidsavtalen er ikke utarbeidet av norske bransjeorganisasjoner, men

¹²¹ Hagstrøm 1996, s. 462 og videre

¹²² Kaasen 2006 s. 758. Bjerketveit s. 110. Balder-dommen s. 574.

ansvarsbegrensningen i art. 3.5(1) følger det mønster som finnes i internasjonale JOA-er¹²³. Også Hagstrøm mener at det ved vurderingen er grunn til å se hen til løsningene internasjonalt i den kommersielle sektor¹²⁴.

Særlig ”no gain no loss”-prinsippet som begrunnelse for bestemmelsen gjør dessuten at begrensningen i utgangspunktet har de beste grunner for seg¹²⁵. Det virker rimelig at operatøren, som ikke profiterer på sin virksomhet, skal slippe eneansvar for tap som skyldes forhold så langt nede i organisasjonen at han ikke kan ha noen direkte kontroll over dem.

Etter dette finner jeg at det neppe kan tenkes tilfeller hvor art. 3.5(1) finnes å stride mot avtl. §36.

6.1.5 Bemerkning om betydningen av manglende forsikringer

6.1.5.1 Brudd på forsikringsplikten som automatisk grov uaktsomhet

Under ansvarsbegrensningsklausulene i JOA-modellene fra Storbritannia og Danmark, blir operatørens brudd på forpliktelsen til å stille de nødvendige forsikringer eksplisitt regnet som grovt uaktsomt. Operatøren blir i utgangspunktet eneansvarlig for tap dette måtte medføre, uansett hvem i hans organisasjon som er skyld i tapet, dog likevel ikke for konsekvenstap.

Oil&Gas UK-modellen art. 6.2.4: ”Gross negligence” omfatter eksplisitt ”*the failure of the Operator to obtain or maintain any insurance which it is required to obtain and maintain under clause 8.1.1, except where the Operator has used all reasonable endeavours to obtain or maintain any such insurance but has been unable to do so and has promptly notified the Participants participating or proposing to participate therein*”. Tilsvarende bestemmelse i den danske JOA.

Begrunnelsen for presiseringen i Oil&Gas UK-modellen, er i teorien¹²⁶ antatt å være at ”*This addition reflects the risks of offshore operations in the North Sea and the huge investments necessary to purchase, install and maintain the material and equipment used there*”.

6.1.5.2 Taushet i Samarbeidsavtalen 3.5 om hvordan brudd på forsikringer skal anses

Også i Norge er operatøren ansvarlig for interessentskapets forsikringer. Samarbeidsavtalen art. 14.1 bestemmer at ”*Operatøren skal på vegne av interessentskapet tegne og opprettholde de forsikringer som kreves(...)*”.

Etter petroleumsforskriften § 73 må forsikringen for den virksomhet rettighetshaverne driver til enhver tid minst omfatte ”*skade på innretninger, forurensnings-skade og annet ansvar overfor tredjemann, fjerning av vrak og opprydding som følge av uhell,*

---

¹²³ Se vedlegget

¹²⁴ Hagstrøm s.626

¹²⁵ Jf. punkt 4.2

¹²⁶ Duval mfl. s. 294

forsikring av egne arbeidstakere som er engasjert i virksomheten”.

Spørsmålet er om det også i Norge kunne være hensiktsmessig å ta inn en presisering om manglende forsikring, slik som gjort i Danmark og Storbritannia. Vi opererer på tilstøtende geografiske områder, faren for ulykker ved offshore-operasjoner på norsk sokkel blir som nevnt i punkt 2.3 på noen måter stadig større, og manglende forsikringsdekning vil kunne være økonomisk svært dramatisk for partene.

Som regel vil nok manglende forsikringer uansett skyldes forsett eller grov uaktsomhet hos operatørens ledelse eller overordnede personell, slik at de praktiske forskjellene ved å ha tillegget kan diskuteres.

På den annen side vil tillegget medføre en fordel for rettighetshaver som søker dekning for sitt tap. Dersom manglende forsikringsdekning faktisk er årsaken til tapet, vil han slippe unna den vanskelige bevismessige oppgaven med å påvise at operatøren har handlet med tilstrekkelig skyld.

Etter Oil&Gas UK-modellen må i stedet operatøren, for å fritas for ansvar, bevise at han har brukt ”*all reasonable endeavours to obtain or maintain any such insurance but has been unable to do so and has promptly notified the Participants(...)*” . Tilsvarende etter den danske JOA. Vanskelige vurderinger vil oppstå også her, men bevisbyrden vil i hvert fall ligge hos operatøren.

At Samarbeidsavtalen art.3.5(1) ikke har en uttrykkelig presisering om manglende forsikring representerer neppe noen stor risiko for partene, da det nok er svært upraktisk å tenke seg at operatøren ikke skulle klare å opprettholde de nødvendige forsikringer. I tillegg er den alt overveiende praktiske hovedregel i Norge at hver rettighetshaver selv ordner med egen forsikring, slik Samarbeidsavtalen gir ”*rett til*” etter art. 14.2.

Jeg ser likevel ingen ulemper ved å innta en lignende presisering. Tatt i betraktning den enorme potensielle skadevirkning manglende forsikringsdekning vil ha, vil det etter mitt syn være rimelig at bevisbyrden snus mot operatøren for slike tilfeller.

6.2 Om art. 3.5(2)

”Operatøren er i intet tilfelle ansvarlig for avbrudd og annet produksjonstap. Operatøren er heller ikke ansvarlig for tap Partene har lidt i forbindelse med skader påført tredjemann utenfor sikkerhetssonen, forårsaket av utslipp av Petroleum, utover det tap Operatøren påføres som Part.”

6.2.1 Hvilke tap omfattes?

6.2.1.1 Artikkel 3.5(2) første setning: ”avbrudd og annet produksjonstap”.

Ordlyden taler for at alle typer tap som følge av avbrutt eller nedsatt produksjon av petroleum vil omfattes. Slike tap kan følge av for eksempel systemsvikt eller forurensninger i petroleumen.

Et tilnærmet uant spekter av tap vil kunne oppstå dersom produksjonen avbrytes eller nedsettes. For det første vil partene ikke få de forventede inntekter¹²⁷. Videre i produksjonskjeden nedstrøms vil det også kunne oppstå ansvar for eksempelvis manglende levering til raffinerier, mislighold av gassalgskontrakter, eller låneavtaler kan bli misligholdt på grunn av problemer med å betale avdrag.

6.2.1.2 Artikkel 3.5(2) andre setning:

” tap Partene har lidt i forbindelse med skader påført tredjemann utenfor sikkerhetssonen, forårsaket av utslipp av Petroleum, utover det tap Operatøren påføres som Part”.

a) Avgrensningen mot tredjemannsskader ”utenfor sikkerhetssonen”

Av petrl. §9-4(1) følger det at ”Rundt og over innretninger skal det være en sikkerhetssone (...)”; dette er et nærmere definert geografisk område etter Rammeforskriften § 4 h). Innenfor denne sonen er det i utgangspunktet bare de fartøy som inngår i petroleumsvirksomheten, eller som ellers har fått særskilt tillatelse, som skal oppholde seg¹²⁸. Disse vil da også være potensielle tredjemenn om kan lide skade som følge av utslipp av petroleum, men i og med avgrensningen i art.3.5(2), vil hovedregelen i art.3.5(1) gjelde for slike.

Jeg antar at bakgrunnen for dette er at det er påregnelig for operatøren at tredjemenn som befinner seg i sikkerhetssonen, kan bli skadet ved utslipp av petroleum. Slike skader vil som regel være innenfor operatørens kontroll. Dessuten vil vel operatøren oftest også ha egne kontrakter med slike tredjemenn hvor ansvarsfordelingen er regulert. Tap på tredjemenn utenfor sikkerhetssonen er på sin side i mye større grad uforutsigbare.

b) Skader påført tredjemann forårsaket av ”utslipp av petroleum” omfattes

Ordlyden taler for at enhver skade forvoldt ved utslipp av petroleum vil omfattes, dersom skaden i sin tur har ført til tap for partene i interessentskapet.

Typiske tap etter bestemmelsen vil være erstatningskrav for forurensningsskader etter petrl. §7-3.

6.2.1.3 Forholdet til andre følgeskader

De tap som omfattes av art.3.5(2) vil oftest være typiske følgeskader¹²⁹. Bestemmelsen vil da ha selvstendig betydning der operatøren etter de alminnelige erstatningsregler ville ha vært ansvarlig for tapet. Mange av de tapene som oppstår slik vil ofte bli satt ut av betraktning ved erstatningsutmålingen, fordi de er for usikre eller årsaksmessig for fjerne, jf. Rt. 1973 s.1268.¹³⁰

Man har i Norge valgt et annet system enn i de utenlandske JOA-modellene, hvor man

¹²⁷ Dette reiser vanskelige spørsmål om såkalte nåverdi-tap.

¹²⁸ Jf. petrl. §9-4(5) og rammeforskriften §4h)

¹²⁹ Se for eksempel definisjonen i kjøpsloven §67(2)

¹³⁰ Lødrup s. 282

ekspisitt skriver at operatøren er fratatt alt ansvar for ”*consequential loss or damage*”, og deretter definerer hvilke tap dette begrepet minst skal omfatte. Jeg antar at det ikke vil bli noen særlig realitetsforskjell fra Samarbeidsavtalen, da vel alle følgetap som kan oppstå¹³¹ vil kunne kategoriseres under alternativene i art. 3.5(2).

6.2.2 Graden av ansvarsfraskrivelse og muligheten for sensur etter avtl. §36

6.2.2.1 Innledende avklaringer

Operatøren er etter art.3.5(2) første setning ”i intet tilfelle” ansvarlig for avbrudd og annet produksjonstap. Når art. 3.5(2) andre setning fortsetter med at operatøren ”heller ikke” er ansvarlig for visse andre typer tap, må dette bety at ansvarsfraskrivelsen også for slike tap er ment å være absolutt.

Språklig sett kunne det ha kommet klarere frem at også for ”avbrudd og annet produksjonstap” må operatøren uansett bære det forholdsmessige tapet han påføres som part i lisensen¹³². Dette er bare presisert i forhold til tredjemannstapene.

6.2.2.2 Konkret vurdering

Ordlyden ”i intet tilfelle” taler for at operatøren ikke under noen omstendighet vil kunne bli eneansvarlig for denne typen tap, uansett på hvilket nivå i organisasjonen og på hvilken måte tapet er forvoldt. Bestemmelsens plassering etter art. 3.5(1) medfører at det her er snakk om en ytterligere begrensning av operatørens ansvar for visse typer tap. Selv der han i utgangspunktet er eneansvarlig etter art. 3.5(1), skal han aldri kunne bli det for art. 3.5(2)-tapene.

Spørsmålet er om operatøren likevel kan bli ilagt eneansvar for art. 3.5(2)-tapene hvor disse skyldes ”forsett eller grov uaktsomhet utvist av ledelsen eller overordnet personell”, fordi det vil være ”urimelig eller stride mot god forretningsskikk” å gjøre ansvarsbegrensningen gjeldende, jf. avtl. §36.

a) Generelle argumenter mot sensur

I utgangspunktet gjør de samme hensyn som nevnt i forhold til sensur av art. 3.5(1) seg gjeldende også her¹³³.

Ordlyden er helt klar, og avtl. §36 skal også her være en svært snever sikkerhetsventil. Veletablerte og allment praktiserte avtalevilkår innenfor bransjen kan normalt ikke sensureres i medhold av § 36¹³⁴, og internasjonalt er det vanlig bransjepraksis i JOA-er å fraskrive seg alt ansvar for konsekvenstap¹³⁵.

Konsekvenstap i næringsvirksomhet er det dessuten tradisjonelt sett antatt å være

---

¹³¹ Se for eksempel hva som omfattes etter definisjonen i Oil&Gas UK-modellen

¹³² Det er ikke tvilsomt at det er dette som er meningen, jf. tilsvarende kommentar til art.3.5(1) i punkt 6.1.1.3.

¹³³ Se punkt 6.1.4

¹³⁴ Hagstrøm 1994, s. 156. Woxholth s. 358.

¹³⁵ Se tilsvarende bestemmelser i JOA-modellene i vedlegget

større rom for å fraskrive seg. Slike kan bli meget omfattende, og det ligger gjerne i de verdier som er involvert, og i virksomhetens størrelse at dette generelt sett er påregnelig.

I lys av at operatøren ikke profiterer på operatørvervet, kan det synes urimelig om han noen gang skulle risikere å måtte bære slike tap, da dette ansvaret svært fort ville bli ruinerende.¹³⁶

Det kan også gjerne tegnes avbruddsforsikringer og lignende, slik at tapet til sist vil havne på et forsikringsselskap¹³⁷. Forsikringer mot forurensningsskade og annet ansvar overfor tredjemann vil uansett måtte foreligge, jf. Petroleumsforskriften §73.

b) Parallell til fabrikkasjonskontraktene

Ingen kilder jeg har funnet tar spesifikt opp spørsmålet om sensur i forhold til Samarbeidsavtalen. Imidlertid kan en parallell trekkes til drøftelser om tilsvarende problemstilling i forhold til de gjensidige absolutte ansvarsfraskrivelser mellom leverandør og selskap i fabrikkasjonskontraktene for petroleumsvirksomhet. Begrensningene gjelder både for direkte tap og konsekvenstap¹³⁸.

Spørsmålet om mulig sensur av disse ansvarsfraskrivelsene er ikke klart avgjort verken i teorien eller i rettspraksis, da den kombinasjonen av faktorer man står overfor i fabrikkasjonskontraktene er helt spesiell¹³⁹. Det har imidlertid blitt fremhevet at det er snakk om et ”agreed documents”, med gjensidige ansvarsfraskrivelser og med omfattende forsikringsordninger tilknyttet avtalene. Det er tale om svært gjennomarbeidede og kommersielt fornuftige ordninger mellom høyst profesjonelle parter, hvor forutberegnelighet i aller høyeste grad er viktig. Disse spesielle hensyn taler for at selv ved egen grov uaktsomhet kan det være rimelig å opprettholde ansvarsfraskrivelsene, i strid med det tradisjonelle utgangspunktet som ikke tar disse særlige hensyn med i betraktningen¹⁴⁰.

Også for Samarbeidsavtalen art.3.5(2) vil mange av disse hensyn gjøre seg gjeldende. Selv om ansvarsfraskrivelsen ikke er gjensidig, gjør ”no gain no loss”-prinsippet, og det at operatøren uansett må bære sin forholdsmessige del av tapet, at kontraktsforholdet i utgangspunktet fremstår som balansert og fornuftig.

Tatt i betraktning også de generelle argumentene mot sensur som er fremhevet i punkt 6.2.2.1, antar jeg at selv der operatørens ledelse eller overordnede personell har opptrådt grovt uaktsomt, vil fraskrivelsen i art. 3.5(2) vanskelig kunne anses som urimelig etter avtl. §36. Dette må særlig gjelde fordi det her ofte vil være tale om konsekvenstap. For fabrikkasjonskontraktene ellers drøftes ugyldighetsspørsmålet i forhold til bestemmelser som fraskriver ansvaret for alle typer tap.

---

¹³⁶ Tilsvarende Arnesen s.31

¹³⁷ Hagstrøm 2003 s. 646

¹³⁸ Kaasen 2006 s. 749-759, i forhold til knock for knock-prinsippet i NF 05.

¹³⁹ Kaasen 2006 s.758

¹⁴⁰ Bjerketveit s. 116. Kaasen, *Ansvarsbegrensning i fabrikkasjonskontrakter, Industribygg og rettsutvikling: Juridisk festskrift i anledning Hydros 100-årsjubileum*, Bergen 2005 (”Kaasen 2005”)

c) Åpning for sensur i særskilte tilfeller

I teorien holder man muligheten åpen for at de absolutte fraskrivelser i fabrikkasjonskontraktene vil kunne tilsidesettes der det kan påvises at ”ansvaret skyldes forsett fra leverandørens ledende personell, med innsikt i at konsekvensen ville innebære en hensynsløs tilsidesettelse av selskapets interesser¹⁴¹”.

Også i forhold til ansvarsfraskrivelser i gassalgsavtaler har det blitt fremholdt at forsett hos ledende personell kan føre til sensur etter avtl. § 36: ”Et viktig hensyn når det skal vurderes om en begrensning er urimelig etter avtl. § 36, er at det bak enhver kontraktsforpliktelse bør stå en part med et visst minimumsansvar [...]. Skulle det være adgang til å begrense ansvaret for ledende personells forsett, ville det bety at ansvaret totalt var fraskrevet for de tap begrensningen gjelder. Det ville gi et resultat som det er vanskelig å akseptere og som må anses urimelig”¹⁴².

Selv om terskelen må være svært høy, mener etter dette også jeg at det i helt særlige tilfeller vil være adgang til å kreve at operatøren må være eneansvarlig også for tap etter Samarbeidsavtalen art. 3.5(2). De konkrete omstendigheter vil være avgjørende, og selv der det kan statueres forsett hos operatørens ledelse eller overordnede personell, vil dette ikke være synonymt med tilsidesettelse av ansvarsbegrensningen. En forsettlig skadevoldende handling kan være gjort som det beste av to onder, eller personen som er å klandre kan ha opptrådt totalt irrasjonelt.

Imidlertid, hvis noen på et av de øverste nivå i operatørens organisasjon har opptrådt på en ytterst forsettlig, hensynsløs måte i forhold til å ivareta interessentskapets beste, med forståelse for at de økonomiske konsekvenser ville kunne bli svært alvorlige, mener jeg at det vil kunne være ”urimelig” etter avtl. § 36 å beskytte operatøren for eneansvar etter art. 3.5(2). Det vil da tvert i mot kunne være urimelig om de andre partene i interessentskapet skulle bære noen del av tapet.

Statuering av urimelighet vil vel særlig kunne være aktuelt der forsikringsordningene som gjelder for de andre rettighetshaverne ikke kan gjøres gjeldende. Jeg har ikke innsikt i forsikringsavtalene som gjelder for lisensene, men etter alminnelige forsikringsregler faller forsikringen bort der sikrede forsettlig har framkalt forsikringstilfellet, jf. forsikringsavtaleloven § 4-9. Det kan jo tenkes at operatørens forsett vil kunne få betydning også for de andre rettighetshaverne rent forsikringsmessig.

Når dette er sagt, må det likevel påpekes at det er svært usannsynlig – tilnærmet helt utenkelig – at et alvorlig nok tilfelle skulle oppstå.

---

¹⁴¹ Kaasen 2006 s. 759. Se også Bjerketveit s. 116, Ness s.101.

¹⁴² Are Brautaset, *Kontraksreguleringen ved salg av gass. Oversikt og analyse av partenes hovedforpliktelser i nyere norsk gassalgsavtaler*. I Brautaset mfl. *Norsk gassavsetning. Rettslige hovedelementer*, Oslo 1998, s.117

6.3 Om art. 3.5(3)

Art. 3.5(3): ”Tilsvarende ansvarsbegrensning gjelder for Part som utfører arbeidet i Operatørens sted”.

Rent språklig sett kan det spørres hva som menes med ”tilsvarende” i denne sammenheng; de to foregående første og andre leddene har ulike ansvarsbegrensninger for ulike tap. Hensynet til sammenheng i avtalen tilsier imidlertid at det klart må være slik at alle begrensninger som gjelder for operatørens ansvar, også vil gjelde dersom en av de andre partene i interessentskapet etter avtale fungerer som operatør.

DEL III: AVSLUTNING

7. OPPSUMMERING OG AVSLUTNING

Vi har sett at operatøren i art. 3.5(1) kun identifiseres med en snever krets av sine ansatte, og at det er en relativt høy terskel for å pålegge ham eneansvar. Operatøren har også normalt sett sammenfallende interesser med de øvrige rettighetshaverne, slik at han vanligvis uansett vil ønske å begrense tapene mest mulig. Dette medfører nok at det også i fremtiden vil være relativt lite praktisk å gjøre gjeldende at operatøren har eneansvar etter denne bestemmelsen¹⁴³. Særlig gjelder dette siden man må sitte på et omfattende bevismateriale for i det hele tatt å kunne våge å gå i konflikt med operatøren, og hevde at han har opptrådt forsettlig eller grovt uaktsomt.

Videre har vi sett at art. 3.5(2) for alle praktiske tilfeller må tas på ordet, slik at operatøren, for de tap som omfattes av bestemmelsen, aldri blir ansvarlig for mer enn et beløp tilsvarende sin deltakerandel i lisensen. Det antas å være en åpning for å ilegge operatøren eneansvar også for denne typen tap, med hjemmel i avtl. §36, men åpningen er nok mest teoretisk.

Selv om det etter dette nok skal en del til før en konflikt omkring ansvarsfordelingen etter Samarbeidsavtalen art. 3.5 oppstår, har vi sett at sjansen gjerne er større nå enn før, i og med at petroleumsvirksomheten i Norge er i endring¹⁴⁴. Jeg har i denne avhandlingen vist at dersom bestemmelsen kommer på spissen, kan flere ulike spørsmål om tolkingen av den oppstå, og mange av vurderingene som vil måtte tas vil i stor grad være skjønnsmessige.

For kontraktene som gjelder ellers i petroleumsbransjen har man ofte detaljreguleringer mer i tråd med angloamerikansk rettstradisjon, nettopp i og med de store verdiene som er involvert og de andre særlige hensyn som gjør seg gjeldende her¹⁴⁵. Også for samarbeidsavtalene for petroleumsvirksomhet har intensjonen vært at åpningen for tolkingstvil skal være minst mulig¹⁴⁶. Størst mulig grad av entydighet er etter min mening spesielt viktig her siden Samarbeidsavtalen er pålagt rettighetshaverne av myndighetene, uten at noen retningslinjer for tolkingen er gitt, og uten at partene har mulighet for å endre avtalen, som skal være identisk for alle norske

---

¹⁴³ Se også Kaasen 1977 s. 107

¹⁴⁴ Se punkt 2.2 og 2.3

¹⁴⁵ Kaasen 2006 s. 21

¹⁴⁶ Se punkt 5

lisenser.

Likevel er det ikke nødvendigvis slik at størst mulig grad av detaljregulering alltid er best. I JOA-ene som skal fungere i common law-systemet blir bestemmelsene fort svært omfangsrike og til tider også vanskelige å forstå, noe som motvirker klarhet og forutberegnelighet. Begrenset åpning for bruk av skjønn kan også medføre uheldige resultater.

Gjennom min fremstilling av Samarbeidsavtalen art. 3.5 om ansvarsbegrensning for operatøren, har jeg vist at det kan være rom for å forbedre bestemmelsens utforming, men at det er vanskelig å si noe mer presist om i hvilken utstrekning dette er hensiktsmessig. I alle tilfeller kan det tenkes at en videre debatt omkring temaet kunne være på sin plass. I vårt naboland Danmark beholdes ansvarsbegrensningsklausulen i JOA-modellen som oftest uendret av rettighetshaverne¹⁴⁷, men for øyeblikket har Energistyrelsen inne til godkjenning en JOA hvor ansvarsbegrensningsklausulen er enda mer detaljert utformet, selv om innholdet er ment å være det samme¹⁴⁸. I Danmark har altså noen nylig sett behovet for en ytterligere presisering i en ansvarsbegrensningsklausul som fra før av er mer detaljert enn den norske.

8. FAKTISK HENDELSE I NORGE TIL ETTERTANKE

Jeg avslutter med en henvisning til en sak som har vært mye oppe i media den siste tiden, som et slags parallell til Macondo-ulykken som denne avhandlingen ble innledet med.

Norge 19. mai 2010: Den siste av flere alvorlige brønnkontrollhendelser inntraff på brønn 34/10-C-06A, boret fra Gullfaks C-innretningen av operatør Statoil. Denne gangen mistet man brønnkontrollen, og hendelsen innebar langvarig tap av sikkerhetsbarrierer slik at naturgass strømmet ukontrollert opp mot overflaten. Bare tilfeldigheter gjorde at man unngikk en undergrunnsutblåsning og/eller eksplosjon, og dermed at hendelsen ikke utviklet seg til en storulykke.

Petroleumstilsynet gjennomførte i oktober 2010 tilsynsaktivitet med Statoils planlegging av brønnen. Petroleumstilsynets konklusjon¹⁴⁹ var at planleggingen av operasjonene i brønnen ble gjennomført med alvorlige og gjennomgående mangler. Disse var knyttet til sentrale forhold som styring av risiko og endringskontroll, erfaringsoverføring og bruk av kompetanse, kjennskap til- og etterlevelse av styrende dokumenter og dokumentering av beslutninger.

Følgende ble uttalt i brev av 19.11.2010 fra Ptil til Statoil, som kommentarer til Statoils egen gransking av hendelsen¹⁵⁰:

”Samlet sett er det vår konklusjon at det er påvist alvorlige mangler ved Statoils planlegging av denne brønnen på Gullfaks, og ved ledelsens arbeid med å følge opp at aktivitetene ble gjennomført på en forsvarlig måte.”

Politiet har nå startet etterforskning.

---

¹⁴⁷ Se punkt 4.3.2

¹⁴⁸ Muntlig informasjon fra Energistyrelsen.

¹⁴⁹ Publisert 19.11.2010 på www.ptil.no

¹⁵⁰ *Ibid*

VEDLEGG: Utvalgte bestemmelser fra tre JOA-modeller

Den danske JOA-modellen 2009

Art. 3.3.3 Operator's Liability

The Operator shall not in its role as Operator be liable for any loss or damage in connection with its responsibilities and functions as Operator unless such loss or damage results from:

(a) the gross negligence, wilful misconduct or wilful failure to act of the Managerial or Supervisory Personnel of the Operator or any of its Affiliates (to the extent such personnel perform functions as Operator); or

(b) its failure to obtain or maintain any insurance which it is required to obtain or maintain under Section 3.12, except where it has used all reasonable endeavours to obtain or maintain such insurance but has been unable to do so and has promptly notified the Parties of such fact;

provided that in neither case shall the Operator be liable for any consequential loss or damage. For the purposes of this Section consequential loss or damage shall include but not be limited to inability to produce Hydrocarbons, environmental damage caused by a discharge of Hydrocarbons, lost production or loss of profits.

Definitions

(d) "Affiliate" means in relation to any Party any company which is a Subsidiary of such Party or a company of which such Party is a Subsidiary or a company which is another Subsidiary of a company of which such Party is a Subsidiary;

(k) "Joint Operations" means all Joint Operations of the Parties conducted in accordance with this Agreement;

(q) "Managerial or Supervisory Personnel" means a party's designated managers or supervisors who are responsible for on site drilling, construction or production and related operations, or any other field operations, any employees of such party who function at a management level equivalent or superior to the foregoing, and the officers and directors of such party.

(v) "Operator" means the Party at any time designated as such under Article 3, acting in that capacity and not as the owner of a Percentage Interest;

(x) "Parties" means the Parties to this Agreement and their respective successors and assigns;

(cc) "Subsidiary" means in relation to a company any other company more than fifty per cent (50%) of whose stock is owned, directly or indirectly, by such first company;

Oil&Gas UK-modellen 2009

Art. 6.2.4 Liability of the Operator

The Operator shall not be liable for and each Participant (including for the avoidance of doubt the Participant designated as Operator) shall defend, indemnify and hold the Operator harmless:

- a) to the extent of the indemnifying Participant's Percentage Interest from and against any loss, damage or claim by or liability to any person, whether a Participant or not, (including any award of damages and any legal or other costs and expenses incurred in respect of such claim or liability) which arises, whether directly or indirectly, out of the performance, non-performance or misperformance by the Operator of any of its duties or obligations as Operator hereunder [[or acting on behalf of the Participants under any Associated Agreement]], irrespective of negligence and/or breach of duty (whether statutory or otherwise) on the part of the Operator, except only for any loss, damage, claim or liability resulting from or arising out of:
  - (i) the Wilful Misconduct of the Operator; or
  - (ii) the failure of the Operator to obtain or maintain any insurance which it is required to obtain and maintain under clause 8.1.1, except where the Operator has used all reasonable endeavours to obtain or maintain any such insurance but has been unable to do so and has promptly notified the Participants participating or proposing to participate therein;
- b) from and against any Consequential Loss which such Participant may suffer or incur arising, directly or indirectly, out of the performance, non-performance or misperformance by the Operator of any of its duties or obligations as Operator hereunder [[or acting on behalf of the Participants under any Associated Agreement]] even in the event of its negligence and/or breach of duty (whether statutory or otherwise) and/or Wilful Misconduct.

Definitions

"Consequential Loss" means any indirect or consequential loss howsoever caused or arising whether under contract, by virtue of any fiduciary duty, in tort or delict (including negligence), as a consequence of breach of any duty (statutory or otherwise) or under any other legal doctrine or principle whatsoever whether or not recoverable at common law or in equity. "Consequential Loss" shall be deemed to include, without prejudice to the foregoing generality, the following to the extent to which they might not otherwise constitute indirect or consequential loss:

- (a) loss or damage arising out of any delay, postponement, interruption or loss of production, any inability to produce, deliver or prove hydrocarbons or any loss of or anticipated loss of use, profit or revenue;
- (b) loss or damage incurred or liquidated or pre-estimated damages of any kind whatsoever borne or payable, under any contract for the sale, exchange, transportation, processing, storage or other disposal of hydrocarbons;
- (c) losses associated with business interruption including the cost of overheads incurred during business interruption;

- (d) loss of bargain, contract, expectation on opportunity;
- (e) damage to any reservoir, geological formation or underground strata or the loss of hydrocarbons from any of them;
- (f) any other loss or anticipated loss or damage whatsoever in the nature of or consequential upon the foregoing.

“Good Oilfield Practice” means the application of those methods and practices customarily used in good and prudent oil and gas field practice in the United Kingdom Continental Shelf with that degree of diligence and prudence reasonably and ordinarily exercised by experienced operators engaged in the United Kingdom Continental Shelf in a similar activity under similar circumstances and conditions.

“Operator” means the Participant for the time being designated as such under clause 5, acting in that capacity and not as the owner of a Percentage Interest.

“Participant” means a party to this Agreement and its respective successors and assigns.

“Senior Managerial Personnel” means in relation to any Participant, any person employed by it or any of its Affiliates as a director or other corporate officer or senior manager. For the purposes of this definition, "senior manager" shall mean only:

(a) in relation to the Operator, [[any member of the management committee comprised of senior managers which has overall responsibility for the management of the assets and interests of [...] Limited and its subsidiaries at the date of this Agreement known as the "[...] Executive Committee") and/or any person employed by the Operator or its Affiliates who directly reports to any such committee or to the board of directors or to any member of either in his capacity as a member of such committee or board[[OR [[any person of the rank of [...] or above]] OR [[any person having direct responsibility for the conduct of all Joint Operations]]; and

(b) in relation to any Non-Operator, [[any member of any committee or board performing the same or substantially the same function as the board of directors or the management committee referred to in (a) above and any person employed by such Non-Operator or its affiliated who directly reports to any such committee or board or to any member of either of them in his capacity as a member of such committee or board]] OR [[any person having direct responsibility for the rights and responsibilities of such Non-Operator under this Agreement]].

“Wilful Misconduct” means an intentional or reckless disregard by Senior Managerial Personnel of Good Oilfield Practice or any of the terms of this Agreement in utter disregard of avoidable and harmful consequences but shall not include any act, omission, error of judgement or mistake made in the exercise in good faith of any function, authority or discretion vested in or exercisable by such Senior Managerial Personnel and which in the exercise of such good faith is justifiable by special circumstances, including safeguarding of life, property or the environment and other emergencies.

AIPN-modellen 2002

4.6 Limitation on Liability of Operator

- (A) [Except as set out in Article 4.6(C)], neither Operator nor any other Indemnitee (as defined below) shall bear (except as a Party to the extent of its Participating Interest share) any damage, loss, cost, expense or liability resulting from performing (or failing to perform) the duties and functions of Operator, and the Indemnitees are hereby released from liability to Non-Operators for any and all damages, losses, costs, expenses and liabilities arising out of, incident to or resulting from such performance or failure to perform, even though caused in whole or in part by a pre-existing defect, or the negligence (whether sole, joint or concurrent), gross negligence, willful misconduct, strict liability or other legal fault of Operator (or any such Indemnitee).
- (B) [Except as set out in Article 4.6(C)], the Parties shall (in proportion to their Participating Interests) defend and indemnify Operator and its Affiliates, and their respective directors, officers, and employees (collectively, the “*Indemnitees*”), from any and all damages, losses, costs, expenses (including reasonable legal costs, expenses and attorneys’ fees) and liabilities incident to claims, demands or causes of action brought by or on behalf of any person or entity, which claims, demands or causes of action arise out of, are incident to or result from Joint Operations, even though caused in whole or in part by a pre-existing defect, or the negligence (whether sole, joint or concurrent), gross negligence, willful misconduct, strict liability or other legal fault of Operator (or any such Indemnitee). *Check Paragraph (C), if desired. Renumber following paragraph if Paragraph (C) is not selected.*
- [ ] OPTIONAL PROVISION
- (C) Notwithstanding Articles 4.6(A) or 4.6(B), if any Senior Supervisory Personnel of Operator or its Affiliates engage in Gross Negligence / Willful Misconduct which proximately causes the Parties to incur damage, loss, cost, expense or liability for claims, demands or causes of action referred to in Articles 4.6(A) or 4.6(B), then, in addition to its Participating Interest share:

Check one Alternative.

- [ ] ALTERNATIVE NO. 1 - No Limitation
Operator shall bear all such damages, losses, costs, expenses and liabilities.
- [ ] ALTERNATIVE NO. 2 - Joint Property Limitation
Operator shall bear only the actual damage, loss, cost, expense and liability to repair, replace and/or remove Joint Property so damaged or lost, if any.

- ALTERNATIVE NO. 3 – Financial Limitation
Operator shall bear only the first [_____ U.S. dollars] of such damages, losses, costs, expenses and liabilities.

[NOTE: Consider whether the amount stated as a financial limitation should be adjusted in accordance with an inflation or other index.]

Notwithstanding the foregoing, under no circumstances shall Operator (except as a Party to the extent of its Participating Interest) or any other Indemnitee bear any Consequential Loss or Environmental Loss.

- (D) Nothing in this Article 4.6 shall be deemed to relieve Operator from its Participating Interest share of any damage, loss, cost, expense or liability arising out of, incident to, or resulting from Joint Operations.

[NOTE: Consider whether under applicable law the indemnification portions of Article 4.6, Article 7.3 and Article 7.9 must be set out in conspicuous language or meet other legal requirements in order to be enforceable.]

Definitions

1.13 Consequential Loss means any loss, damages, costs, expenses or liabilities caused (directly or indirectly) by any of the following arising out of, relating to, or connected with this Agreement or the operations carried out under this Agreement: (i) reservoir or formation damage; (ii) inability to produce, use or dispose of Hydrocarbons; (iii) loss or deferment of income; (iv) punitive damages; or (v) other indirect damages or losses whether or not similar to the foregoing.

1.16 Control means the ownership directly or indirectly of

Check one Alternative.

- ALTERNATIVE NO. 1
more than fifty (50) percent

- ALTERNATIVE NO. 2
fifty (50) percent or more

of the voting rights in a legal entity. “**Controls**”, “**Controlled by**” and other derivatives shall be construed accordingly.

1.26 Environmental Loss means any loss, damages, costs, expenses or liabilities (other than Consequential Loss) caused by a discharge of Hydrocarbons, pollutants or other contaminants into or onto any medium (such as land, surface water, ground water and/or air) arising out of, relating to, or connected with this Agreement or the operations carried out under this Agreement, including any of the following: (i) injury or damage to, or destruction of, natural resources or real or personal property; (ii) cost of pollution control, cleanup and removal; (iii) cost of restoration of natural resources; and (iv) fines, penalties or other assessments.

1.36 Gross Negligence / Willful Misconduct means any act or failure to act (whether sole, joint or concurrent) by any person or entity which was intended to cause, or which was in reckless disregard of or wanton indifference to, harmful consequences such person or entity knew, or should have known, such act or failure would have on the safety or property of another person or entity.

1.39 Joint Operations means those operations and activities carried out by Operator pursuant to this Agreement, the costs of which are chargeable to all Parties.

1.47 Operator means a Party to this Agreement designated as such in accordance with Articles 4 or 7.12(F).

1.54 Senior Supervisory Personnel means, with respect to a Party, any individual who functions as:

Check one Alternative.

ALTERNATIVE NO. 1 - Field Supervisor Tier
its designated manager or supervisor who is responsible for or in charge of onsite drilling, construction or production and related operations, or any other field operations;

ALTERNATIVE NO. 2 - Facility Manager Tier
its designated manager or supervisor of an onshore or offshore installation or facility used for operations and activities of such Party, but excluding all managers or supervisors who are responsible for or in charge of onsite drilling, construction or production and related operations or any other field operations;

ALTERNATIVE NO. 3 - Resident Manager and Direct Managerial Report Tier
its senior resident manager who directs all operations and activities of such Party in the country or region in which he is resident, and any manager who directly reports to such senior resident manager in such country or region, but excluding all managers or supervisors who are responsible for or in charge of installations or facilities, onsite drilling, construction or production and related operations, or any other field operations;

ALTERNATIVE NO. 4 - Resident Manager Tier
its senior resident manager who directs all operations and activities of such Party in the country or region in which he is resident, but excluding all managers or supervisors who are responsible for or in charge of installations or facilities, onsite drilling, construction or production and related operations, or any other field operations;

and, in any of the above alternatives, any individual who functions for such Party or one of its Affiliates at a management level equivalent to or superior to the tier selected, or any officer or director of such Party or one of its Affiliates.

LITTERATURLISTE

BØKER:

- Arnesen, Finn**, *Samarbeid om petroleumsvirksomhet*, MarLus nr. 145, Oslo 1987
- Bjerketveit, André**, *Indemnity- og hold harmless-klausuler i norsk rett*, Skriftserie 181, Oslo, 2010
- Brautaset, Are**, *Kontraksreguleringen ved salg av gass. Oversikt og analyse av partenes hovedforpliktelser i nyere norsk gassalgsavtaler*. I: Are Brautaset, Eirik Høyby, Rune O. Pedersen, Christian Fredrik Michelet, *Norsk gassavsetning. Rettslige hovedelementer*. Oslo 1998
- Duval, Claude mfl.**, *International petroleum exploration and exploitation agreements. Legal, economics & policy aspects*. Andre utgave. New York 2009.
- Eggen, Tine Harstad**, ” *No gain no loss*” - prinsippet i petroleumsvirksomhetens samarbeidsavtaler, MarLus nr. 359. Nordisk institutt for sjørett. Oslo, 2007
- Ellenes, Sverre**, *Samarbeidsavtalens rekkevidde mellom deltagerne i rettighetshavergruppen*, MarLus nr. 280, Oslo 2001
- Endresen, Clement**, *Operatørens rolle etter samarbeidsavtalen. Interessekonflikt*, i Marus nr. 313, Oslo 2004
- Frihagen, Arvid**, *Statsdeltakelsesavtalene – utvikling og standardisering*, Bergen 1982
- Frihagen, Arvid**, *Den norske konsesjonsvilkårspakken for tildelinger våren 1986 – noen punkter til diskusjon*. I ”Samarbeidsavtaler og rammebetingelser, foredrag og arbeidsnotater til Det åttende bergenske oljerettssymposium 4. og 5. desember. Bergen 1986
- Gomard, Bernhard mfl**, *Almindelig kontraktsret*, København 2009
- Hagstrøm, Viggo**, *Urimelige avtalevilkår*, Lov og Rett nr. 3/4, 1994
- Hagstrøm, Viggo**, *Om grensene for ansvarsfraskrivelse, særlig i næringsforhold*, Tidsskrift for rettsvitenskap 1996
- Hagstrøm, Viggo**, *Obligasjonsrett*, Oslo 2003
- Hammer, Ulf mfl.**, *Petroleumsloven*, Oslo 2009
- Heilemann, Nils**, *Revisjon av samarbeidsavtalen og regnskapsavtalen*, MarLus nr 340, Oslo 2006
- Huser, Kristian**, *Avtaletolking*, Bergen 1983
- Kaasen, Knut**, *Om samarbeidet mellom rettighetshaverne etter en utvinningstillatelse*. Del 3, i ”Norsk petroleumsutvinning i rettslig belysning” av Mads Krohn m.fl, Oslo 1977
- Kaasen, Knut**, *Statsdeltagelsesavtalen i norsk petroleumsvirksomhet: Kontraksrettslig form, konsesjonsrettslig innhold- eller omvendt?*, i Tidsskrift for rettsvitenskap 1984 s.372
- Kaasen, Knut**, *Kommentar til NF 92*, Oslo 1994
- Kaasen, Knut**, *Ansvarsbegrensning i fabrikkasjonskontrakter, Industribygg og rettsutvikling: Juridisk festskrift i anledning Hydros 100-årsjubileum*, Bergen 2005

Kaasen, Knut, *Petroleumskontrakter med kommentarer til NF 05 og NTK 05*, Oslo 2006

Knoph, Ragnar, *Knophs oversikt over Norges rett*, 13. utgave, Oslo 2009

Krüger, Kai, *Norsk kontraktsrett*, Bergen 1989

Lødrup, Peter, *Lærebok i erstatningsrett*, 5. utgave, Oslo 2005

Ness, Cornelius Sogn, *Ansvarsfordeling og forsikring i petroleumskontrakter*, MarIus nr. 323, Oslo 2005

Nordtveit, Ernst, *Samarbeidsavtalen – avtale og selskapsrett, Ellevte runde avtalene Bergenske Oljerettssymposium 9-10 desember 1886 og 1987 s 39*, Bergen 1988

Selvig, Erling, *Den nye samarbeidsavtalen – et par hovedpunkter, fra "Samarbeidsavtaler og rammebetingelser", Bergenske oljerettssymposium, 8. Solstrandseminaret Bergen 4-5 desember 1985*, Oslo 1986

Selvig, Erling, *Samarbeidsavtalen: Tre studier*, MarIus nr.153, Oslo 1988

Stang, Trond, *Mindretallsvern i samarbeidsavtalen*, i MarIus nr. 157, Oslo 1988.

Woxholth, Geir, *Avtalerett*, 6. utgave Oslo 2006

LOVER:

Kong Christian Den Femtis Norske Lov av 15.04.1687

Lov om avtaler av 31.05.1918 nr. 4

Lov om petroleumsvirksomhet av 22.03.1985 nr. 11 (opphevet)

Lov om kjøp av 13.05.1988 nr. 27

Lov om petroleumsvirksomhet av 29.11.1996 nr. 72

Lov om voldgift av 14.05.2004 nr. 25

FORSKRIFTER:

Forskrift til lov om petroleumsvirksomhet av 27.06.1997

Forskrift om helse, miljø og sikkerhet i petroleumsvirksomheten og på enkelte landanlegg (rammeforskriften) av 12.02.2010 nr. 158

FORARBEIDER:

Ot. Prp.nr.47 (1984-1985) til lov om ansvarlige selskaper og komandittselskaper (selskapsloven)

HØYESTERETTSDOMMER:

Rt. 1924 s. 486

Rt. 1948 s. 370

Rt. 1970 s. 1235

Rt. 1973 s. 1268

Rt. 1980 s. 84

Rt. 1981 s. 445

Rt. 1989 s. 1318

Rt. 1994 s. 626
Rt. 1995 s. 486
Rt. 2002 s. 1155
Rt. 2003 s. 1132
Rt. 2006 s. 321
Rt. 2008 s. 1078

UNDERRETTSDOMMER:

Dom fra Stavanger tingrett av 30.07.2003, sak 98-401-A

STANDARDVAVTALER:

Avtale for petroleumsvirksomhet (Spesielle bestemmelser, Regnskapsavtalen og Samarbeidsavtalen)

Norsk Totalkontrakt 05

Norsk Fabrikasjonskontrakt 05

Norsk Fabrikasjonskontrakt 92 (utgått)

ANDRE KILDER:

Rapport fra SINTEF, *Kartlegging av aktørbildet på norsk sokkel – Tilbakemelding til selskapene*, av 13.03.2008, utført på oppdrag av Petroleumstilsynet, publisert på www.sintef.no

Rapport *Strukturendringer i petroleumsvirksomheten*, publisert 11.02.2009 på www.regjeringen.no

www.ptil.no

www.regjeringen.no/oed

www.ens.dk

www.guardian.co.uk

Samtaler med ansatte i OLF, OED og den danske Energistyrelsen